

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Zahraniční obchod mezi Českou republikou a Ruskem v letech 1999 - 2007
Czech Trade with Russia between 1999 - 2007

Student: Patakiová Pavla
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Juroška Martin, Ph.D.

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu.

7. 5. 2009

.....
Patakiová Pavla

V této bakalářské práci bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Martinu Juroškovi, Ph.D. za pomoc během zpracování bakalářské práce a především za odbornou konzultaci, která byla pro mě během vypracování práce směrodatná.

Obsah

ÚVOD.....	3
1. VÝZNAM ZAHRANIČNÍHO OBCHODU	4
1.1 TEORIE ZAHRANIČNÍHO OBCHODU.....	4
1.2 NÁRODOHOSPODÁŘSKÝ VÝZNAM ZAHRANIČNÍHO OBCHODU	6
1.3 PLATEBNÍ BILANCE.....	9
1.4 ZAHRANIČNĚOBCHODNÍ POLITIKA.....	12
1. 4. 1. Autonomní prostředky.....	13
1. 4. 2. Smluvní Prostředky.....	15
2. RUSKO A JEHO POSTAVENÍ VE SVĚTOVÉ EKONOMICE	16
2.1 SOVĚTSKÁ EKONOMIKA	16
2.2 STALINISMUS	17
2.3 RUSKO PO ROZPADU SSSR	19
2.4 CHARAKTERISTIKA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ.....	20
2.5 VÝZNAM RUSKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ VE SVĚTOVÉ EKONOMICE.....	23
2.5.1 Význam Ruska ve významných mezinárodních organizacích.....	25
2.6 ZAHRANIČNÍ OBCHOD RUSKÉ FEDERACE	28
2.6.1 Teritoriální struktura zahraničního obchodu.....	30
3. ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU MEZI ČR A RUSKEM.....	32
3.1 ZAHRANIČNÍ OBCHOD ČESKÉ REPUBLIKY.....	32
3.2 TERITORIÁLNÍ STRUKTURA ČESKÉHO ZAHRANIČNÍHO OBCHODU.....	35
3.3 ČESKÁ REPUBLIKA A SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EU.....	37
3.4 ZAHRANIČNÍ OBCHOD MEZI ČR A RUSKEM V LETECH 1999 – 2007	38
3.4.1 Obchodní balance mezi ČR a Ruskem.....	38
3.4.2 Komoditní struktura vývozu ČR.....	39
3.4.3 Komoditní struktura dovozu z Ruské federace do ČR.....	42
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	48
SEZNAM ZKRATEK.....	50

Úvod

Rusko, jeden z největších států světa, rozkládající se na 17 milionech km². Má obrovskou zásobu nerostných surovin, dalo by se říct, že je to energeticky nezávislý stát. Řadí se na 1. místo v těžbě a vývozu ropy, což je v současné době jedna z nejvýznamnějších světových komodit, jejíž cena na světových trzích neustále roste.

Naproti tomuto gigantu Česká republika, malá země ve střední Evropě, jejíž rozloha je přibližně 217x menší než ta ruská. Nemá ani obrovské zásoby nerostných surovin ani významná ložiska ropy.

Je spousta otázek, které kolem těchto zemí vyvstává. Jaký je zahraniční obchod těchto zemí? Které komodity Česká republika vyváží do Ruska a které Rusko dováží do ČR? Je opravdu ropa to jediné, co může Rusko nabídnout? Tak těmito otázkami se budu zabývat ve své bakalářské práci. Hlavním cílem bude zjistit, jaký je zahraniční obchod mezi ČR a Ruskem, které komodity tvoří hlavní složky dovozu a vývozu a kdo má aktivní obchodní bilanci. Toto vše bude popsáno v jednotlivých kapitolách.

První kapitola se bude zabývat všeobecnou historií zahraničního obchodu, kde budou popsány první teorie zahraničního obchodu a kdo je formulovat. Dále porovnáme jednotlivé ukazatele zahraničního obchodu, platební bilance a protekcionářské opatření, které země používají, například cla, dovozní kvóty nebo různé licence.

Druhá kapitola bude zaměřena na Rusko. Seznámíme se s historií od nástupu komunismu až po nástup prezidenta Putina. Dále zde bude nastíněn vývoj ekonomiky v současnosti pomocí ukazatelů jako HDP, HDP na osobu nebo inflace. Důležitou součástí bude postavení ve světě, přehled nejdůležitějších ruských komodit a ve kterých významných světových organizacích je členem.

Třetí kapitola bude zaměřena na zahraniční obchod ČR. Jaký je vývoj obchodní bilance, teritoriální struktura a komoditní struktura vývozu a dovozu. Avšak nejvýznamnější částí této kapitoly bude analýza zahraničního obchodu mezi ČR a Ruskem, kde bude popsána obchodní bilance, hlavní složky dovozu a vývozu, které budou tříděny dle tříd SITC.

1. Význam zahraničního obchodu

První formy mezinárodních ekonomických vztahů se objevovaly už v dávné minulosti, kdy docházelo nejprve ke směně zboží za zboží, v pozdějších etapách se začali objevovat peníze. Nejprve v kovové podobě, později papírové. Původní formy zahraničního obchodu jako byl směnný obchod, můžeme považovat za zastaralý, ale je pravdou, že se objevuje i v současných podmínkách a to v podobě kompenzace nebo barterů a mají a nejspíše i budou mít významnou úlohu v realizaci zahraničních vztahů.

1.1 Teorie zahraničního obchodu

Předmětem zkoumání teorií zahraničního obchodu jsou ekonomické transakce mezi zahraničními a domácími subjekty, které jsou spojené s nákupem a prodejem zboží a služeb. Peníze jsou pouze jako transakční prostředek a ceny jsou obvykle vyjádřeny v relativních cenách. Dalším aspektem je většinou vyrovnaná obchodní bilance, takže díky rovnosti exportu a importu nehraje směnný kurz větší roli. Vyloučení monetární sféry je z hlediska chodu hospodářství nerealistické, ale pro základní modely nutné a přípustné zjednodušení. Aby se dosáhlo definovaného cíle, je nutné přijímat předpoklad „ceteris paribus“, tzn. ponechat v určité analýze jisté proměnné konstantní.

O úloze zahraničního obchodu v ekonomickém procesu (výroba – rozdělování – směna – spotřeba) existovaly první studie již v 18. století. Pravděpodobně první ekonomem a filozofem, který úlohu zahraničního obchodu definoval, byl Adam Smith. Jeho dílo „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“ je považováno za stěžejní v klasické politické ekonomii. V tomto díle si pokládá otázku, co je vlastně zdrojem bohatství určitého národa. Smith tvrdí, že bohatství národa je jakýmsi „součtem“ jednotlivých individuálních bohatství. To znamená, že bohatství národa roste v momentě, kdy rostou jednotlivá individuální bohatství. Zde následuje otázka, čím že vlastně roste bohatství jednotlivce? Především jeho vlastním úsilím, prací, spořením a v dnešní době i investováním. Tím pádem, pokud je cílem jednotlivce zisk, tak to přispívá k bohatství celého národa.

Další Smithovo důležité poznání je chování trhu. To není chaotické, ale má stejně jako příroda jistý řád. Pokud se naruší rovnováha trhu, zapracují neviditelné síly a celý systém se vrátí zpět do souladu. Jde o tzv. neviditelnou ruku trhu, která je „mocnější“ a „rozumnější“ než ruka státu. Řád trhu je tedy výsledkem lidského chování a nikoliv cíleného záměru jeho aktérů.

V neposlední řadě přišel s teorií „absolutní výhody“. Každá země obsahuje svůj *genius loci* pro tu kterou výrobu a produkt. Smith tvrdil, že Anglie bude profitovat na zisku z obchodu, jestliže dokáže nakupovat zboží v cizině za cenu levnější, než jsou výrobní náklady v samotné Anglii.

Smith formuloval tyto závěry v době, kdy Anglie byla „dílnou světa“ a díky tomu, že na jejím území proběhla průmyslová revoluce nejdříve, disponovala zejména průmyslovými výrobky, které ovšem potřebovala vyvážet. V té době měly anglické průmyslové výrobky v zahraničí jen nevýznamnou konkurenci, a tak si mohli angličtí obchodníci diktovat prodejní ceny. Většina zemí byla na dovozu anglického zboží více či méně závislá a mohla za ně platit pouze surovinami nebo polotovary, které byly nezbytné pro anglické průmyslníky. Smithova teorie je nazývána teorií absolutních výhod, vyplývajících ze zahraniční směny. I když byla tato teorie brzy překonána, velmi ve své době obohatila dějiny ekonomického myšlení. [12]

Další významnou teorií, jejímž autorem byl David Ricardo, je teorie relativních výhod vyplývajících z mezinárodního obchodu. Tento filozof, který rovněž patří mezi zakladatele moderní ekonomické teorie, shrnul závěry svých studií do díla „Základy politické ekonomie a zdanění“. V této teorii se jedná o to, že země dokáže vyrobit s danými zdroji některého zboží relativně více než jiné země. Existence přínosů z obchodu pramení z toho, že se každá země zaměřuje na činnosti, ve kterých má nižší alternativní náklady, tím ušetří zdroje a čas, které by jinak musela věnovat na výrobu zboží ostatních. Výsledkem bude, že vzroste celková výroba všech produktů a prospěch ze zvýšené produkce se rozdělí mezi zúčastněné země. [6]

Je přirozené, že teorie komparativních výhod prodělala za dvě století řadu změn. Nejznámější z nových formulací je teorie Heckscher – Ohlinova teorému výrobních faktorů z 30. let našeho století, která přinesla do teorie komparativních výhod dvě nové myšlenky. První myšlenka se zabývá tím, že různé produkty se liší při své výrobě relativní náročností na

jednotlivé výrobní faktory. Druhá myšlenka pojednává o tom, že různé země se liší v relativní vybavenosti jednotlivých výrobních faktorů. Z toho vyplývá, že jelikož cena výrobního faktoru je závislá na relativní hojnosti či vzácnosti faktoru v zemi, je zřejmé, že výroba určitých výrobků bude v jednotlivých zemích relativně levná, bude-li k výrobě využívat výrobní faktor, jenž je v příslušné zemi v relativním nadbytku.¹

Počátek nové obsahové stránky zahraničního obchodu je spojen s přijetím myšlenek Josepha A. Schumpetera a Nikolaje Kondratěva. Jde o teorie, kde hlavní roli sehrává technologický pokrok.

Za základ technologického vývoje považoval Schumpeter inovace, které se dělí na:

- Produkční (nové zboží, trhy)
- Procesní (nové kombinace produktů, způsoby zpracování organizace)
- Sociální (společenská organizace, motivace, zákony, kultura práce)

Při vývoji těchto inovací, rozeznáváme tři fáze – invenci, difúzi a adaptaci, které jsou mezi sebou časoprostorově spjaty. Jde tedy o sepětí technických a společenských stránek produkčního procesu v určitém časoprostoru, tedy i v prostoru světového hospodářství.²

1.2 Národohospodářský význam zahraničního obchodu

Z národohospodářského hlediska existují v zásadě dva přístupy k zahraničnímu obchodu či k vnějším ekonomickým vztahům. Je to přístup pasivní a aktivní. U aktivního pojetí úlohy zahraničního obchodu je kladen důraz na hledisko efektivnosti. Zde je snaha vlády orientovat ekonomiku na vývoz zboží a služeb. Tato koncepce většinou vychází z liberalistického pojetí ekonomiky, kde by stát měl vytvářet prostor pro vývozce a odstraňovat budoucí překážky na zahraničních trzích. Pasivní úloha zahraničněobchodní politiky klade důraz na hledisko proporcionality. Cílem u tohoto hlediska je zajistit plynulého reprodukčního procesu. To znamená, že proporcionalita zdůrazňuje především úlohu zahraničního obchodu při zajištění surovin, potravin, strojů a zařízení, které v zemích schází.

---

¹ B. Plchová, Zahraniční ekonomické vztahy ČR, str. 9

² Eva Cihelková, Mezinárodní ekonomie 2, str. 88

Význam mezinárodního obchodu je pro jednotlivé země různý. Může se měřit několika ukazateli. Mezi nejznámější patří poměr exportu nebo importu k hrubému domácímu produktu, který poskytuje informace o otevřenosti dané ekonomiky, která je nepřímě úměrná velikosti země a zvyšuje se s růstem její ekonomické úrovně.

Tab. 1.1 Procentuální podíl exportu a importu k hrubému domácímu produktu za rok 2007

Název země	Podíl exportu k HDP	Podíl importu k HDP
Argentina	23 %	20 %
Austrálie	20 %	22 %
Bahrajn	97 %	68 %
Belgie	89 %	86 %
Česká republika	80%	77%
Čínská lidová republika	41 %	31 %
Dánsko	52 %	52 %
Japonsko	18 %	16 %
Spojené státy americké	12 %	17 %

Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>

U velkých zemí jako jsou USA nebo Čína můžeme pozorovat, že mají podíl exportu na HDP menší než 50 % a to z toho důvodu, že lze každou výrobu projektovat pro domácí trh³, a proto není potřeba výrobu směřovat zásadně na vývoz, viz tab. 1.1. Avšak existují i malé a středně velké země, s počtem obyvatel do 20 miliónů, pro něž je zahraniční obchod součástí zdravého vývoje. Země jako Belgie, Dánsko či Bahrajn, jak můžeme vidět v tabulce, mají procentuální podíl větší než 50 %, Belgie dokonce více jak 80 %. A proto je pro ně typické, že vlády těchto zemí věnují zahraniční politice zvýšenou pozornost. Mezi země s vysokou úrovní tohoto ukazatele patří i Česká republika.

Velikost obrátu zahraničního obchodu na 1 obyvatele je sice ukazatel méně používaný, ale dává objektivní přehled o ekonomické úrovni dané země bez ohledu na to, jak velká je rozloha dané země. Tento ukazatel se vypočítává na základě parity kupní síly. V tab. 1.2

³ Velikost těchto trhů umožňuje dostatečně rozvinout specializaci i v rámci národního trhu.

můžeme sledovat vybrané státy podle abecedního seznamu, a jaký je jejich obrat na 1 obyvatele v USD.

Tab. 1.2 Velikost obratu zahraničního obchodu na 1 obyvatele za rok 2007

Název země	Počet obyvatel	Export + import v milionech USD	Velikost obratu na 1 obyvatele v USD
Bahrajn	752 647	32 598	43 311
Česká Republika	10 186 330	269 818	26 488
Čínská lidová republika	1 305 713 911	2 467 415	1 890
Egypt	75 497 914	90 742	1 202
Indie	1 169 015 510	550 547	471
Velká Británie	60 768 942	1 529 043	25 162
Lucembursko	466 557	157 799	338 220
Švýcarsko	1 141 423	437 207	380 408
Spojené Státy Americké	305 826 244	3 994 000	13 060

Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>

Dalším ukazatelem je také podíl exportu a importu na světovém obchodu, který ukazuje, jak se daná země zapojuje do světového trhu. Z hlediska tohoto ukazatele je řada relativně malých států v popředí světových vývozců a naopak velké státy se nacházejí na středních či nižších příčkách, jak je patrné z tab. 1.3 a tab. 1.4.

Tab. 1.3 Významní exportéři světového obchodu za rok 2006

Pořadí ve světovém žebříčku	Název země	Procentní podíl
1.	Německo	9,2 %
3.	Čínská lidová republika	8,0 %
6.	Nizozemí	3,8 %
10.	Belgie	3,1 %
13.	Ruská federace	2,5 %
32.	Česká Republika	0,8 %
34.	Turecko	0,7 %
50.	Vietnam	0,3 %

Zdroj: http://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/its2007_e/its07_world_trade_dev_e.htm

U významných světových vývozců či dovozců zároveň můžeme porovnávat, které komodity nejvíce vyvážejí či dovážejí. Zda jejich obchodní bilance je přebytková nebo schodková a se kterými země nejvíce spolupracují a uzavírají obchody.

Tab. 1.4 Významní importéři světového obchodu za rok 2006

Pořadí ve světovém žebříčku	Název země	Procentní podíl
1.	Spojené Státy Americké	15,5 %
4.	Velká Británie	5,0 %
10.	Belgie	2,9 %
15.	Taipei	1,5 %
18.	Ruská federace	1,3 %
29.	Česká Republika	0,8 %
37.	Saudská Arábie	0,5 %
45.	Ukrajina	0,4 %

Zdroj: www.wto.org/english/res_e/statistics_e/its2007_e/its07_world_trade_dev_e.htm

Rozdílné zapojení do světového exportu a importu se odráží v saldech obchodní bilance. Obchodní bilance je součástí celku platební bilance, která dává přehled o toku zboží, služeb a kapitálu v dané zemi se zahraničními státy v průběhu daného období, většinou to bývá kalendářní rok.⁴

1.3 Platební bilance

Vyjadřuje peněžní hodnotu všech ekonomických transakcí mezi zemí a ostatními zeměmi v průběhu daného období, zpravidla za kalendářní rok. Tyto transakce se skládají z vývozu a dovozu statků a služeb, pohybu investičních zdrojů, darů a přesunů peněžních prostředků, případně zlata. Platební bilance má podobu účtu, na kterém jsou zaznamenávány kreditní a debetní položky. Skládá se z Běžného účtu, Kapitálového účtu, Finančního účtu, Chyby a opomenutí a Změn devizových rezerv.

---

⁴ Hana Kunešová, Eva Cihelková a kol, Světová ekonomiky, str. 72

Běžný účet vyjadřuje:

Běžný účet zahrnuje veškeré přeshraniční platby firem a domácností, které nemají povahu mezinárodních investic. Skládá se z obchodní bilance, kterou tvoří platby za dovoz a vývoz zboží například nerostné suroviny, stroje a zařízení či potraviny. Dále tu máme platby za dovoz a vývoz služeb, jako jsou cestovní ruch, výrobní licence a mnoho dalších a ostatní platby, které v sobě zahrnují mezinárodní tok zisků, úroků, mezd či odměn.

Kapitálový účet

Kapitálový účet zahrnuje veškerý příliv a odliv zahraničních investic mezi danou zemí a ostatními zeměmi.

Finanční účet platební bilance

Finanční účet platební bilance zahrnuje veškeré investiční přeshraniční platby. Nejedná se o nic jiného, než o vývoz a dovoz kapitálu z jedné země do druhé (z tuzemska do zahraničí, ze zahraničí do tuzemska).

Tok kapitálu má dvě podoby: a) podobu přímých investic,

b) podobu portfoliových investic.

c) ostatní investice

O přímých mezinárodních investicích hovoříme tehdy, pokud právnická nebo fyzická osoba se sídlem v zahraničí investuje peníze v domácí ekonomice do založení či nákupu firmy (podnik na produkci automobilů, počítačů, softwaru) nebo do nákupu nemovitosti (s cílem zisku). O portfoliové investice se jedná ve chvíli, kdy zahraniční investor investuje své finanční prostředky do domácích akcií, dluhopisů (firemních, státních), popřípadě si své peníze uloží na účet vedený u některého z domácích bankovních ústavů. Ostatní investice dlouhodobé i krátkodobé vyjadřují pohyb pohledávek a závazků založený na platbách za statky a služby výrobních faktorů, splácení úvěrů (pokud nejsou zahrnuty výše) včetně mezibankovních úvěrů.

Chyby a opomenutí:

Vyjadřují rozdíl mezi výsledkem běžného účtu, kapitálového účtu a finančního na jedné straně a změnou rezerv na straně druhé.

Tento rozdíl je způsoben:

- a) nedokonalostmi v prováděné evidenci zmíněných toků
- b) metodickými problémy např. při zjišťování údajů z různých zdrojů
- c) do evidence nejsou zahrnuty legální transakce v rámci příhraničního pohybu osob
- d) nelegálními transakce

Změna devizových rezerv

Každá centrální banka má ve svém trezoru zásobu zahraničních měn. Tuto zásobu nazýváme devizovými rezervami. Centrální banka používá devizové rezervy k zásahům na měnovém trhu. Pokud se jí nelíbí, že domácí měna vůči ostatním měnám příliš posiluje, začne na měnovém trhu nakupovat zahraniční měny výměnou za měnu domácí (sáhne do svých zásob nebo si ji nechá vytisknout). Jestliže naopak centrální banka shledá domácí měnu příliš slabou, vkročí na měnový trh, aby ji posílila - nakoupí ji tolik, kolik potřebuje. Platí přitom devizovými rezervami. Jednou za určité období (měsíc, čtvrtletí, rok) spočítá, jaké množství zahraničních měn jí přibylo, popřípadě ubylo. Tuto změnu nám poté ohlásí jako změnu devizových rezerv.

Rovnováha platební bilance

Rovnováha platební bilance znamená účetní vyrovnanost platební bilance. Platební bilance je v rovnováze, když je schodek běžného účtu plně pokryt přebytkem finančního účtu, nebo když je schodek finančního účtu plně pokryt přebytkem běžného účtu. Mechanismem, který uvádí platební bilanci, je měnový kurz. Jestliže se salda běžného a finančního účtu vzájemně nekompenzují, je platební bilance nevyrovnaná a ta vede k poklesu či růstu devizových rezerv.

Vyrovnání platební bilance v podmínkách fixních měnových kursů, je podmíněno zásahy centrální banky a tím změnou domácí peněžní zásoby.⁵

---

⁵ <http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce18>

1.4 Zahraničněobchodní politika

V roce 1948 ztroskotala v Havaně snaha, vytvořit světovou obchodní organizaci, a tak jako její náhražka vznikla a na omezenou dobu byla přijata Všeobecná dohoda o obchodu a clech tzv. GATT, jejímž cílem bylo odstranit překážky bránící volnému obchodu. Tehdy se zúčastněné země dohodly na základních principech, na nichž měl být postaven vzájemný obchod členských zemí. [1]

V dubnu roku 1994 na Ministerské konferenci GATT v Marrákeši, podepsali představitelé 125 vlád Dohodu o zřízení Světové obchodní organizace. Tato dohoda je souborem závazných pravidel a principů, které upravují mezinárodní obchod se službami a zbožím, ochranu práv duševního vlastnictví, obchodní aspekty investiční činnosti a spoustu dalších oblastí. Tato dohoda platí od roku 1995, protože některé země nestačili během roku 1994 schválit svůj přístup k WTO. Důležitým principem členství ve WTO je transparentnost. To znamená, že pokud chceme informace, musíme je i poskytovat. V mezinárodním obchodu se zbožím se za nejsledovanější informace považují informace o clech, netarifních překážkách, antidumpingu či o pravidlech původu zboží. Všechny tyto informace slouží vládám k lepší orientaci v obchodní politice a politických a hospodářských opatřeních partnerských zemí.⁶

Obchodní politika je součástí státní regulace vnějších ekonomických vztahů. Každá obchodní politika se pohybuje mezi dvěma krajními principy, a to mezi protekcionismem, který omezováním a regulací zahraničního obchodu chrání mladá odvětví a slabá domácí odvětví, která by jinak nemohla prosadit své produkty proti levnější konkurenci z dovozu. A liberalismem, který prosazuje mezinárodní obchod bez překážek. Tento princip nejčastěji prosazují státy, které jsou hospodářsky vyspělé a hledají odbytiště pro své výrobky.

V současné době existují dva druhy prostředků obchodní politiky a to autonomní a smluvní. Mezi nimiž existuje vzájemná vazba, protože účinnost autonomních prostředků omezuje smluvní prostředky rozdílně vůči jednotlivým integračním seskupením, mezinárodním organizacím i jednotlivým zemím.

---

⁶ Hana Kunešová, Eva Cihelková a kol, Světová ekonomika, str. 78

Autonomní prostředky se ohlížejí především na zájmy své ekonomiky, samozřejmě při respektování všech uzavřených smluv a dohod s jinými zeměmi. Mohou působit buď pasivně, tzn., že hlavním cílem je omezit nebo dokonce zamezit přístupu zahraničních výrobků na tuzemský trh. Účelem je chránit vnitřní trh před zahraniční konkurencí, která je z pravidla silnější a mohla by mít neblahé následky. Aktivní prostředky podporují a usnadňují vývoz, např. vývozní prémie, subvence, státní úvěry a mnoho dalších.

1. 4. 1. Autonomní prostředky

1) pasivní autonomní prostředky

Cla – jsou to dávky, vybírané při přechodu zboží přes celní hranice státu. Hlavní význam cel je ekonomický a negociační. Cla dělíme podle účelu, předmětu zatížení a podle způsobu výpočtu celní sazby.

Z hlediska účelu dělíme cla na:

- Finanční, u nichž je hlavním cílem získání prostředků pro státní pokladnu, sazba zásadním způsobem ovlivňuje konečnou cenu hlavně u vybraných výrobků, jakou jsou ropné produkty nebo alkohol.
- Ochranná cla uměle zdražují dovážený výrobek takovým způsobem, aby jeho dovoz neohrožoval postavení domácího výrobku. Zpravidla jsou zaváděna na krátkou dobu, po kterou má domácí výrobek šanci ovládnout domácí trh a případně se připravit na budoucí konkurenci.
- Zvláštní cla
  - Diferenční, která se vztahují na námořnickou dopravu. A jedná se o zvýšené celní zatížení na zboží, které je dopravováno cizími loďmi.
  - Preferenční cla představují celní zvýhodnění určitých zemí. Typickým příkladem jsou bývalé kolonie.
  - Vyrovňovací cla, též antidumpingová jsou dodatečné celní přírázky na dovážené zboží.

Z hlediska předmětu zatížení dělíme cla na:

- Vývozní, které mají buď fiskální, nebo ochranářskou funkci.

- Tranzitní, která byla typická v období federalismu. Účelem bylo zabránit tranzitu přes své území.
- Dovozní cla jsou nejběžnější a představují nejsnadnější ochranu domácího trhu.

Z hlediska výpočtu celní dávky dělíme cla na:

- Specifická, která jsou stanovena peněžní částkou na objemovou jednotku zboží. Objemové jednotky jsou litr, barel, metr krychlový a podobně.
- Valorická, neboli hodnotová cla se vyznačují tím, že se dávka vypočítává procentní sazbou ceny zboží. Což znamená, že v ceně je i započítána doprava, pojištění a další náklady spojené s dodáním zboží do dané země.
- Smíšená cla, jsou kombinací dvou předchozích cel. Cílem je stanovit co nejnížší clo a zároveň působit proti dovozu levného zboží.

Kvantitativní restrikce je množstevní omezení, kterým stát ovlivňuje zbožovou strukturu zahraničního obchodu. Tyto restrikce pouze zakazují dovoz nad stanovený objem, tudíž nestěžují dovoz jako cla. Díky tomu opatření stát může omezovat dovoz i vývoz, ale také preferovat nebo diskriminovat určité země.

Licenční řízení jsou úzce spjata s kvantitativní restrikcí. Dělí se na:

- Automatické licence, které jsou u běžného a základního zboží. Vydávají se automaticky.
- Specifické licence, kde každý dovoz je povolován zvlášť.

Devizové restrikce jsou typická pro země s devizovým monopolem. To znamená, že každý dovozce musí žádat u předem stanovených bank o devizový přiděl na krytí svých dovozních závazků.

2) Autonomní prostředky aktivní

Vývozní prémie je státní příspěvek nebo intervence, díky nim stát zvyšuje konkurenční schopnost domácích výrobků na zahraničních trzích. Jsou to převážně různé druhy soutěží, jako např. o nejlepší design, obal nebo nejlepší vývozní podnik.

Úvěrování vývozu neboli poskytování úvěru vývozcům, v každé zemi je na to zřízena jiná instituce v ČR např. Česká exportní banka, v USA Export Import Bank. Tyto úvěry však

nejdou poskytovány každému, žadatel musí splňovat určitá kritéria. Avšak pro podnikatele, který tento úvěr získá, je to velký přínos, protože veškerá rizika nese stát.

Státní záruky na úvěr poskytuje Česká exportní banka, která poskytuje levné úvěry vývozcům. Buď proplatí část nákladů exportéra, nebo část neuhrazených pohledávek.⁷

1. 4. 2. Smluvní Prostředky

1) Bilaterální neboli dvoustranné

Obchodní smlouvy jsou typické svou obecnou povahou a tím jsou z pravidla uzavřené na dlouhou dobu. Vyznačují se tím, že je musí odsouhlasit zákonodárny orgán daného státu. Jsou zde uvedeny základní pravidla pro vzájemné ekonomické styky.

Clearingové dohody se používají pro započtení plateb, platí se vždy v domácí měně.

Úvěrové smlouvy upravují úvěrové vztahy mezi státy, vztah vzniká na základě smlouvy mezi dlužníkem a věřitelem. Jsou 3 základní druhy úvěrových smluv mezivládní, mezipodnikové a bankovní.

Dohody o zamezení dvojího zdanění se uzavírají tehdy, když má fyzická osoba příjmy ve více zemích.

Dohody o vědecko-technické spolupráci, jde o úpravu výměny vědeckotechnických poznatků mezi státy. Například poskytnutí stipendií, spolupráce škol, vědců institucí a podobně.

2) Multilaterální neboli všestranné, jsou založeny na spolupráci a cílech mezinárodních organizací, jako jsou WTO či OSN.⁸

---

⁷ Vlastislav Beneš a kolektiv, Zahraniční obchod, str. 48

⁸ <http://www.referaty.cz/referaty/referat.asp?id=2783&pageTitle=Zahranin%20obchod,%20celnictv>

2. Rusko a jeho postavení ve světové ekonomice

Rusko, celým názvem Ruská federace je v mnoha směrech odlišné od ostatních transformujících se ekonomik. Je to jeden z největších světových států jak ekonomicky, tak i rozlohou. Má nukleární zbraně, obrovské zásoby nerostných surovin a je celkově energeticky nezávislé. Problémem však je dědictví v podobě více jak 70 let trvající centrálně plánované ekonomiky a politickému systému spočívajícího na diktátu jedné politické strany, které dodnes významně ovlivňují politický vývoj v Rusku.

2.1 Sovětská ekonomika

Rusko bylo v období před první světovou válkou, jedno z největších světových velmocí. Jeho pozice byla podpořena nejen jeho značnou rozlohou, ale i velkým počtem obyvatel. V ekonomické a technologické oblasti však země výrazně zaostávala a tento faktor se nejvíce projevoval při válčených konfliktech s vyspělými mocnostmi.

První světová válka znamenala zlom v ruské historii. Carský režim se jen obtížně vypořádal s politickými a ekonomickým náklady války, a proto v roce 1917 zkolaboval. Po krátkém experimentu s demokracií došlo k bolševické revoluci. S příchodem komunistů se změnil jak ekonomický tak i politický charakter země, ale největší změny se projeví v hospodářské politice, protože bolševici usilovali o maximální kontrolu hospodaření. Proto si v listopadu 1917 podřídili Státní banku, zlato a devizové rezervy. Zanedlouho byly znárodněny a zestátněny všechny ostatní banky. Došlo ke znárodnění lodní a železniční dopravy a zahraničního obchodu. Znárodnění se nevyhnulo ani průmyslu, kde byly vyvlastněny podniky emigrantů nebo těch, kteří sabotovali výrobu. V zemědělství vláda vyhlásila monopol a rolníci museli odvádět skoro celou zemědělskou produkci prakticky bez náhrady škody. Tím byl položen základ pro plánovou a centrálně řízenou ekonomiku.

V roce 1922 došlo, k vytvoření SSSR, čili Sovětskému svazu socialistických republik. [9]

V roce 1921 došlo ke změně v hospodářské politice. Základem nové ekonomické politiky bylo alespoň částečný návrat k tržní ekonomice. Došlo k uvolnění direktivního řízení v zemědělství, obchodu a některých průmyslových odvětvích a také k re-privatizaci některých

méně významných podniků. Asi $\frac{3}{4}$ maloobchodu a lehkého průmyslu se vrátili do soukromého vlastnictví. Rozhodující část však zůstala pod dohledem státu. V zemědělství byla vytvořena naturální daň, její maximální výše byla 10% výnosu, a po zaplacení této daně, byly přebytky povoleny prodávat na trhu.

V průmyslu byla uvolněna centralizace řízení, díky němuž zásobování i odbytu se opět uskutečňovaly prostřednictvím nákupu a prodeje. Do státních podniků byly zaváděny motivační principy a dělníci začali být odměňováni podle vykonané práce. Přídělový systém byl postupně nahrazen odměňováním v peněžní formě, což umožnilo měnovou reformu, došlo k zavedení nového rublu a obnovení činnosti bank. V zahraničně ekonomických vztazích docházelo taky k velkým pokrokům, během uplatňování NEP uzavřelo Rusko obchodní dohody s mnoha západními zeměmi. Hlavními exportními komoditami byly paliva a potraviny, v dovozu převládaly stroje a textilní suroviny. Na druhé straně však stále pokračovaly kroky směrem k centrálnímu plánování a v roce 1921 byl vytvořen Ústřední plánovací orgán tzv. Gosplan.

2.2 Stalinismus

Josif Vissarionovič Džugašvili neboli J. V. Stalin se k moci dostal po smrti Lenina v roce 1928. Stalin byl diktátor, který prosazoval svůj vlastní kult a v několika obdobích rozpoutal teror, který vedl ke smrti několika milionů lidí v koncentračních táborech a gulazích. Za jeho vlády bylo upuštěno od politiky NEP a byla nastolena urychlená industrializace, převážně byl preferován těžký průmysl a zbrojní průmysl. V tab. 3.1, můžeme sledovat rozdíl mezi rokem 1932 a 1940, kdy industrializace dosahovala vrcholu. [9]

Tab. 2.1 Indexy výroby ve vybraných odvětvích (rok 1928 = 100)

Odvětví	Rok 1932	Rok 1940
Elektřina	375	1444
Chemický průmysl	319	1511
Stroje	399	1985

Zdroj: Russian Economy from Lenin to Putin, str. 101

Industrializace byla provázena vážnými problémy, zejména inflačními tlaky, které vznikaly dodatečnou nabídkou peněz. Ceny byly kontrolovány a fungoval přidělový systém. Kromě inflačních problémů byl akutní nedostatek pracovní síly, s čímž se vláda vypořádala direktivním usměrňováním pracovníků. V zemědělství proběhla kolektivizace a rolníci byli nuceni pracovat pro stát a odvádět vše co vyrobí.

V období 1938 – 1945 mělo dojít ke změně orientace průmyslu, z těžkého na lehký a spotřební, ale válečné nebezpečí tyto plány zhatilo. Po nástupu fašismu začalo být zcela zřejmé fyzické ohrožení SSSR od Německa. Proto Rusové zvětšili počet brančů i vojenského materiálu. V roce 1934 bylo Rusko přijato do Společenství národů, ale o pár let později v roce 1941 z něj byl vyloučen kvůli tajnému dodatku, uzavřeného ve smlouvě s Německem o rozdělení si Polska.

2. světová válka zbrzdila vývoj SSSR o 10 let, sice vítězstvím získalo určitou prestiž, ale jeho hospodářský vývoj byl značně zbrzděný. V poválečné době se SSSR dostávalo značné pomoci ze zahraničí z programu UNRRA, další pomoc v rámci Marshallova plánu však bylo odmítnuta. V období 1946 – 1950 mělo dojít ke změně orientace hospodářství a výroby směrem ke spotřebním statkům, ale opět se vrátili k těžkému průmyslu a dopravě. Po nástupu Chruščova, který kladl důraz na vyváženost celého hospodářství, se začal klást větší důraz na agrární sektor, kde byly zvýšeny výkupní ceny a sníženy daně.

V roce 1958 byly zrušeny pětileté plány a byly nahrazeny sedmiletými. V následujícím období 1959 – 1965, byly uskutečněny problematické reformy, které měly za následek vybití zvířectva a nedostatek obilí, proto byl Chruščov, vyměněn za Brežněva. Ten se po svém nástupu pokusil o celkovou reformu hospodářství, ale díky odporu konzervativních sil, byla zastavena.

V 80. letech se rozvíjely hospodářské problémy, zvyšovalo se zadlužení a zemědělství nedokázalo uživit celou populaci. Proto si celkové zaostávání země vynutilo i politické změny. K moci se dostal Gorbačov, který razil reformu nazvanou Perestrojka, což byla liberalizace ekonomiky a přenesení pravomoci na nižší úroveň. Reformy však byly aplikovány polovičatě a v praxi tak docházelo k vyprazdňování obchodů a rozšíření úpadku hospodářství. [9]

2.3 Rusko po rozpadu SSSR

V roce 1991 došlo k rozpadu Sovětského svazu, komunisté se vzdali vedoucí úlohy a byla nastolena prezidentská republika. K moci se dostal Boris Jelcin, který aplikoval nové reformy. Došlo k liberalizaci ekonomiky a byly uskutečněny první kroky k tržnímu hospodářství. Proběhla liberalizace cen, regulovány zůstaly ceny základních komodit, nájemného a energií. Daňová reforma zavedla nové daně jako spotřební, daň z přidané hodnoty a spotřební daně, ale výsledkem byl nepřehledný daňový systém, se spoustou daňových úniků. Díky neschopnosti federální vlády zastavit pokles veřejných příjmů a zadlužování, došlo k odlivu zahraničních investorů a tím pádem i zahraničního kapitálu. Celá tato situace vyústila v státní bankrot v roce 1998.

V roce 1999 po kapitulaci Borise Jelcina na jeho místo nastoupil tehdejší premiér Vladimír Vladimirovič Putin. Tento dosud neznámý politik se z počátku své vlády orientoval převážně na strukturální reformy, které byly velmi radikální. Bylo novelizováno několik zákoníků, proběhla daňová reforma, kdy došlo k zavedení rovné daně, zjednodušily se daně pro malé firmy, snížily se daně z přidané hodnoty a z příjmů právnických osob. Proběhla druhá vlna privatizace, která přinesla značné příjmy do státní poklady. Z přímého prodeje byly vyloučeny tzv. strategické podniky, jako byl Gazprom, RAO JES a nebo Rossijskije ČD, pro jejichž prodej bylo nutné schválit speciální zákon, kdy soukromí vlastníci mohli vlastnit pouze 50 % akcií mínus 1.

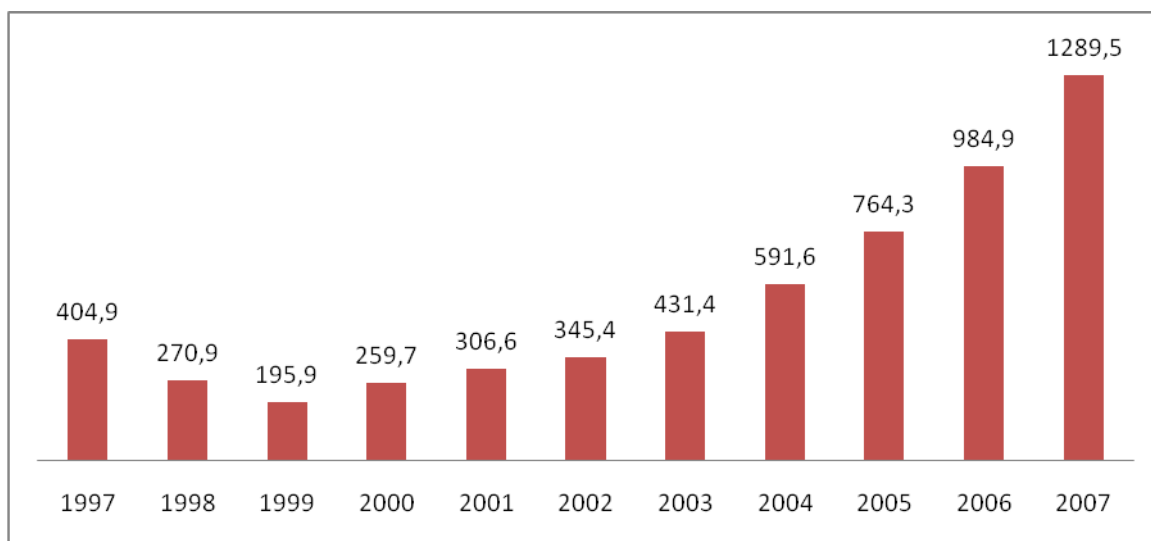
Jednou z hlavních sociálních reforem byla penzijní. Protože Rusko dlouhodobě čelí špatnému demografickému vývoji, zavedlo nový trojstupňový systém, kdy první stupeň je základní důchod, odvozený podle věku, druhý stupeň je povinné pojištění, které platí zaměstnavatel a je evidován na zvláštním účtu, ale v současné době jsou z něj vypláceny důchody. A třetí část je investiční.

Efektivnost těchto reforem by se dala hodnotit spíše pozitivně, ale i přes to se Rusko neustále potýká s problémy jako vysoká inflace, zastarávání technologií či zadlužování, které by v budoucím vývoji, mohli ekonomiku negativně ovlivnit. [9]

2.4 Charakteristika národního hospodářství

Ekonomika této velmoci je v současnosti osmá nejsilnější na světě. A to i po obtížných 90. letech, kdy došlo k vyhlášení státního bankrotu. Od roku 1999 zažívá ekonomický růst, na němž se podílí jak zdražení surovin na celosvětových trzích, tak i restriktivní politika vlády vůči dovozu. Díky obrovským zásobám nerostných surovin, ropy, zemního plynu a dřeva je Rusko považováno za energeticky nezávislý stát. I přes příznivé prognózy budoucího vývoje, se však v současné době potýká s několika hlavními problémy. Mezi ně patří sociální nerovnováha, v posledních letech dochází k prohlubování diferenciací mezi příjmy horních a dolních 10%, prohlubují se rozdíly mezi jednotlivými regiony a v neposlední řadě rozdílné příjmy mezi rozpočtovou sférou a podnikatelským sektorem. Již tak nízká konkurenceschopnost průmyslu, je podpořena opatřením vlády proti dovozu, která na jednu stranu chrání ruský trh, ale na tu druhou brzdí rozvoj průmyslové sféry.

Graf. 2.1 Vývoj Hrubého národního produktu v miliardách USD

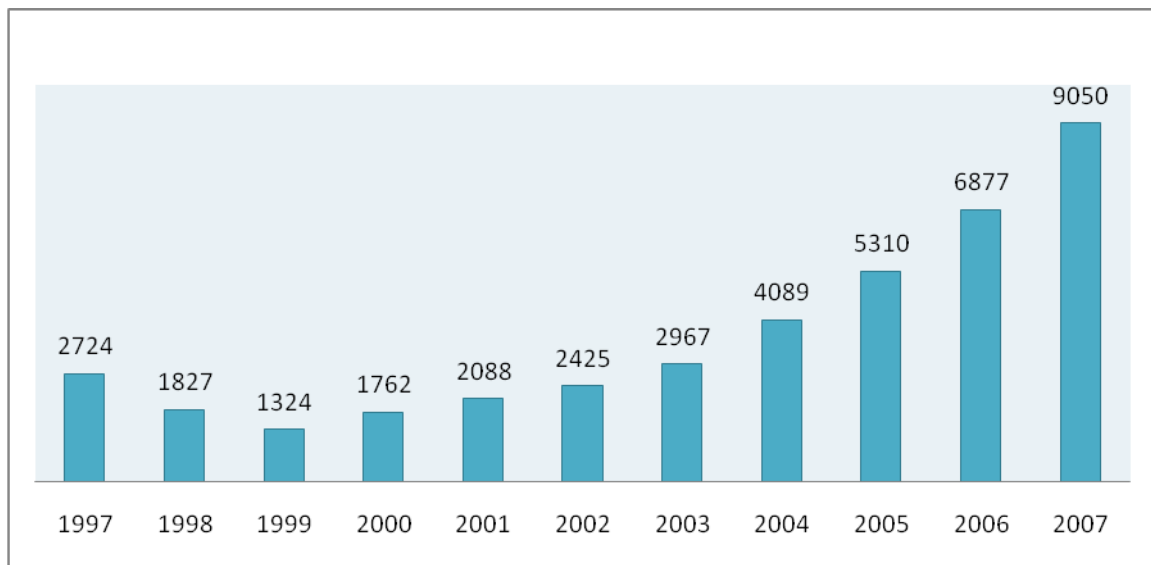

Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>

Největší příjmy do ruské pokladny putují z exportu ropy a zemního plynu, na těchto dvou komoditách je ruská ekonomika zcela závislá. Díky rostoucím cenám za posledních 10 let, má HDP rostoucí tendenci, viz graf 2.1. Ani v nejbližších letech se nepředpokládá výrazný pokles cen, a to v důsledku tenčících se zásob a nedostatečné nabídky. Od roku 1999 se devizové rezervy zvýšily z 12 miliard USD na 315 miliard USD a v současné době má třetí největší devizové rezervy na světě. Od roku 2001 je státní rozpočet přebytkový a zahraniční

dluh klesl na 31 % HDP. Díky rostoucí tendenci růstu HDP se zvýšil i hrubý domácí produkt na obyvatele. Jak můžeme sledovat v grafu 2.2, je rozdíl mezi lety 1997 – 2007 patrný.

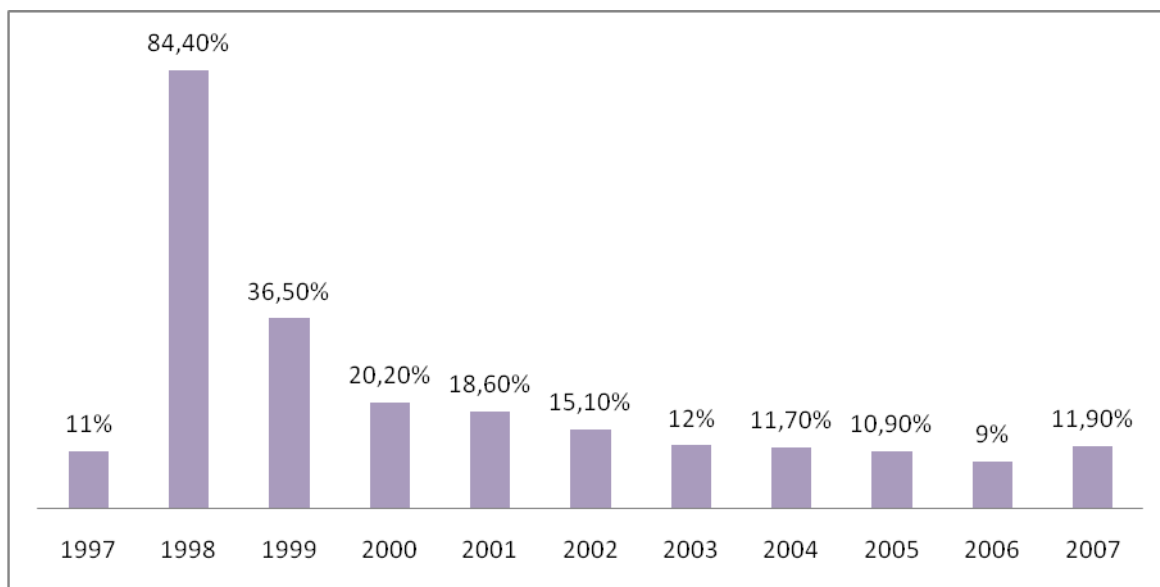
Graf 2.2 Vývoj hrubého domácího produktu na obyvatele v USD

Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>

Avšak o skutečném stavu ekonomiky to nevyovídá. Díky obrovským příjmům z exportu je největším problémem inflace, kterou vláda není schopná stlačit pod 10 %, jak patrné z grafu 2.3. Výjimkou byl pouze rok 2006, kdy inflace byla 9 %.

Graf 2.3 Vývoj inflace za období 1997 – 2007 v %

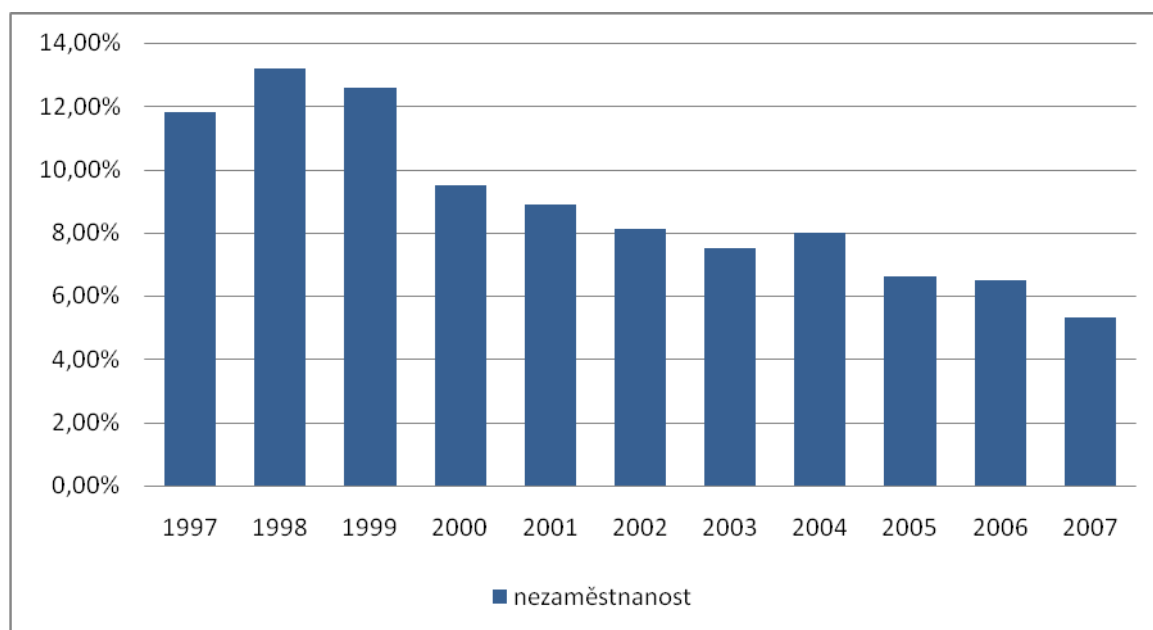

Zdroj: <http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=inflation-russia&lang=cz>

Inflace je jedním z nejzávažnějších problémů, se kterým se Rusko potýká. Nejdramatičtější byla v roce 1998, kdy došlo ke státnímu bankrotu, díky neefektivnímu dlouhodobému hospodaření. S nástupem reforem a různých opatření se inflaci dařilo snižovat, ale faktory jako neustálé vysoké výdaje státního rozpočtu, snaha státu o urychlený růst vedou k tomu, že sice dochází k jejímu neustálému snižování, ale z dlouhodobého hlediska není jisté, zda tento trend bude Rusko schopno udržet.

Následující graf 2.4 nám ukazuje, že díky rostoucímu HDP, se nezaměstnanost snižovala. Při nástupu V. Putina došlo ke stabilizaci státního sektoru, začala éra investování, podpora malých a středních firem, avšak největší podíl na nových pracovních místech měli zahraniční investoři. Nižší nezaměstnanost se liší podle oblasti, ve městech jako Moskva, Sankt Petěrburg je nezaměstnanost nižší než ve venkovských oblastech nebo na Sibiři.

Graf 2.4 Vývoj míry nezaměstnanosti v letech 1997 – 2007 v %

Zdroj: <http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=unemployment-russia&lang=cz>

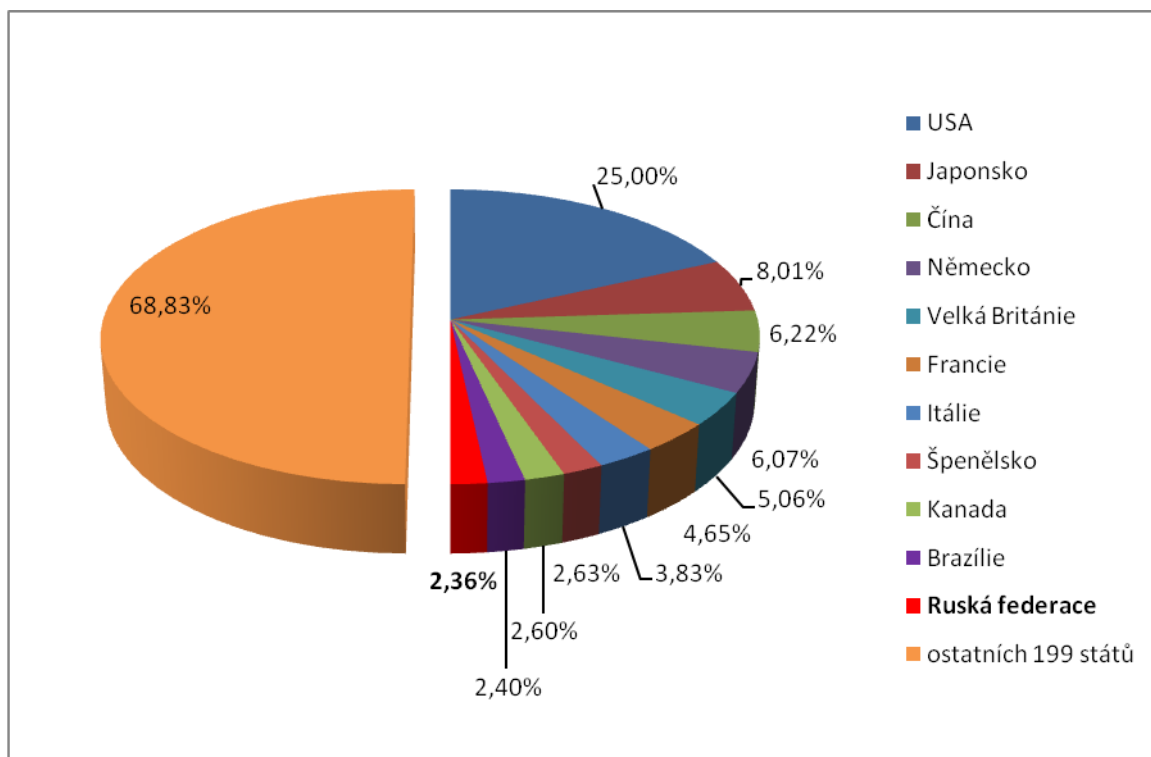
Během 10 let se nezaměstnanost snížila z 11,8 % na 5,3 % a HDP na osobu se z 2724 USD zvýšilo na 9050 USD, je sice patrné, že hlavní roli, zde hráli světové ceny ropy, zemního plynu a nerostných surovin, ale tento ukazatel jasně ukazuje, že Rusko má velký potenciál a pokud má možnosti a prostředky, dokáže se začlenit mezi nejrozvinutější státy.

2.5 Význam ruského hospodářství ve světové ekonomice

HDP Ruské federace činilo za rok 2007 1 289 miliard USD, což je 2,36 % z celého světového HDP, které bylo 54 635 miliard USD. Ve světovém žebříčku obsazuje 11. místo, mezi země s největším podílem na HDP jsou umístěny USA, Japonsko a Čína, jak můžeme sledovat na grafu 2.5. Odhaduje se, že až 25 % HDP tvoří příjmy z ropného a plynárenského průmyslu. Rostoucí trend HDP v posledních letech, je především ovlivněn touto surovinou a i do budoucna se počítá s jeho růstem a to hlavně díky tenčícím se zásobám ropy.

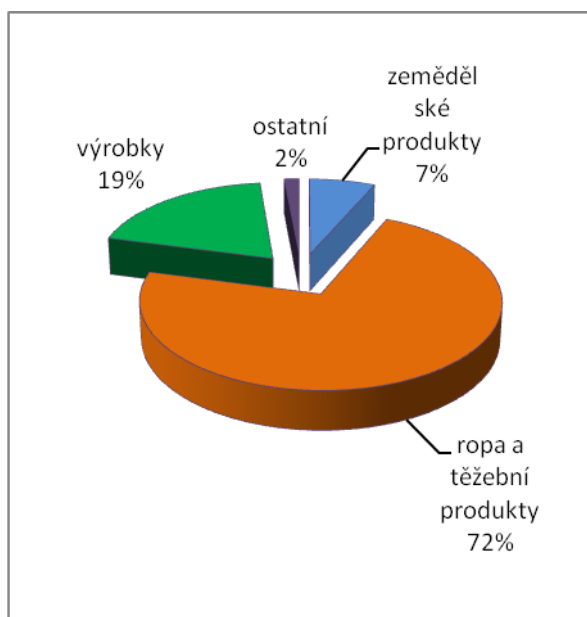
Graf 2.5. Podíl ruské ekonomiky na světovém HDP za rok 2007

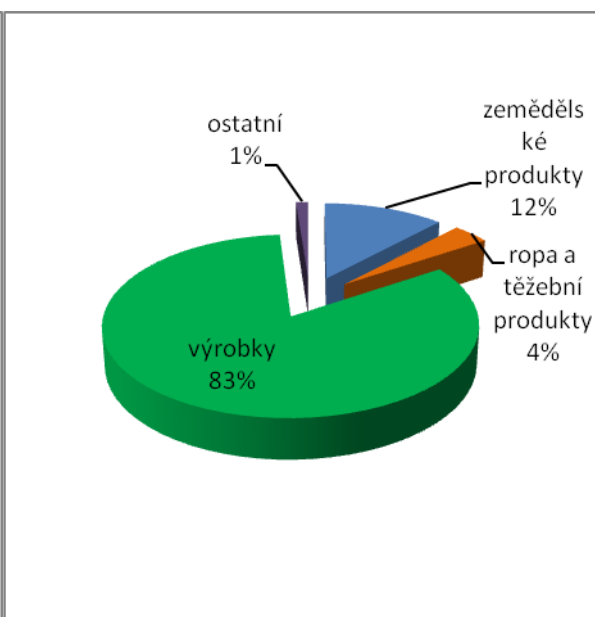
Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>

Podíl na světovém exportu byl 2,55 % a importu 1,57 %. Vliv cen na významné komodity exportu a importu můžeme sledovat v grafu 2.6 a grafu 2.7, kdy největší položkou exportu jsou ropa a těžební produkty, naproti tomu musí dovážet potraviny a různé druhy výrobků, protože investice a restrukturalizace lehkého průmyslu jsou zcela minimální, spíše zanedbatelné.

Graf 2.6 Export za rok 2007

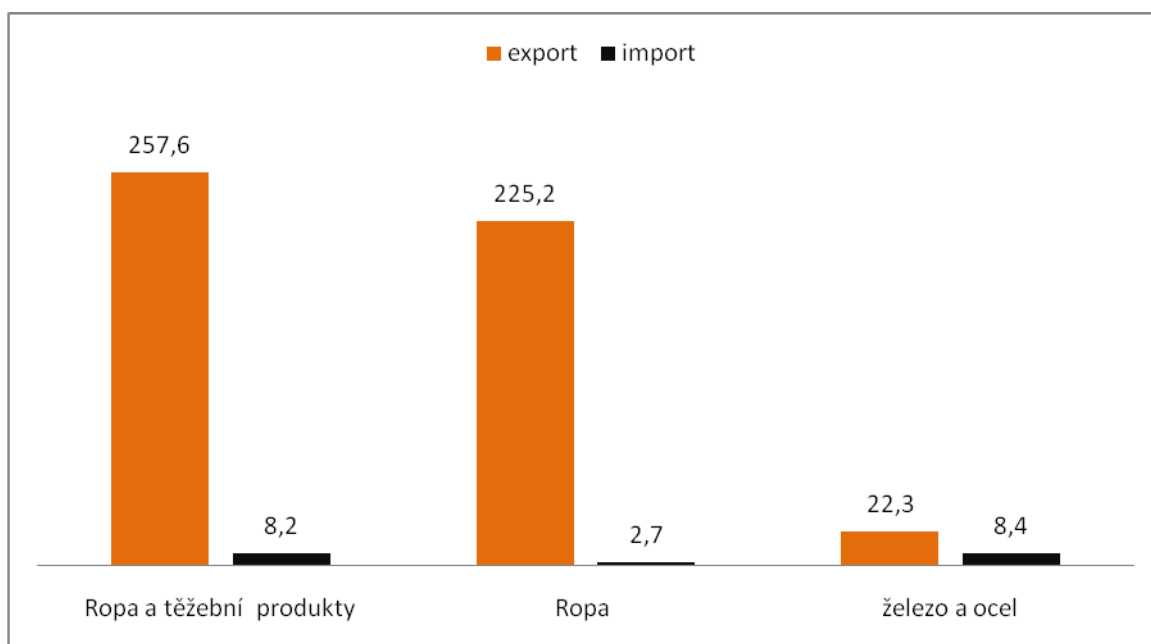
Graf 2.7 Import za rok 2007

Zdroj: <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramSeries.aspx?Language=E>

V grafu 2.8 je porovnání příjmů a výdajů nejdůležitějších položek ruského exportu a importu, zde je patrné, jak velké jsou zisky z ropy, těžebních výrobků či olova a oceli. Celkově je federace ve světovém žebříčku na druhém místě jak v těžbě ropy, tak i v jejím exportu.

Graf 2.8 Export a import významných komodit za rok 2007 v miliardách USD

Zdroj: <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramSeries.aspx?Language=E>

2.5.1 Význam Ruska ve významných mezinárodních organizacích

Ruská federace je součástí mnoho významných světových organizací jako jsou APEC, OSN, G-8, SNS, BSEC či Rada Evropy. Má zahájena přístupová jednání s WTO a OECD, ale vzhledem k loňskému konfliktu v Jižní Osetii, je možné, že se tato přístupová jednání prodlouží. Dále spolupracuje s Evropskou unií, ke které se váží hlavní hospodářské zájmy Ruska, další významné organizace jsou Mezinárodním měnový fond a Světová banka, od kterých čerpá nemalé finanční výpomoci.

OSN – Organizace spojených národů

Tato organizace stojí na pomyslném žebříčku na nejvyšším místě mnohostranných vztahů. Ruská federace považuje OSN za jediné celosvětové fórum mnohostranné diplomacie s jedinečnými pravomocemi. Společně s Velkou Británií, Francií, Spojenými Státy a Čínou, je zakládajícím členem této instituce a současně stálým členem Rady Bezpečnosti.⁹ Sice poukazuje na nutnost reformy organizace, ale dodržování charty OSN bere jako základ mezinárodních vztahů. Rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN jsou podle mezinárodního práva závazná a OSN je tak z ruského pohledu základní konstrukcí mezinárodního systému kolektivní bezpečnosti. Rusko deklaruje, že jeho zahraniční politika posiluje centrální roli OSN v mezinárodních vztazích.

WTO - Světová obchodní organizace

Přístupová jednání do WTO byla zahájena v roce 1993, kdy Rusko podalo oficiální přihlášku do GATT, což byla předchůdkyně WTO a získalo status pozorovatele. V roce 2008 se přístupová jednání dostala téměř do finální fáze. Avšak Ruská federace má zásadní nedořešené otázky mezi ně patří vývozní cla na nezpracované dřevo, tarify v železniční dopravě, poplatky za přelety přes Sibiř, státní podpora zemědělství, ochrana práv duševního vlastnictví a státní podniky provádějící vývoz. Všechny tyto otázky avizovala ruská strana splnit v okamžiku vstupu do WTO. Díky událostem v Jižní Osetii a Abcházii v srpnu 2008

---

⁹Má právo veta, při projednávání důležitých problémů a dokumentů.

zřejmě dojde ke zpomalení přístupových jednání. Nyní bude záležet především na připravenosti ruské strany přijmout zbývající mezinárodní závazky.

G-8

Formát G-8 vznikl na popud amerického prezidenta W. Clintona přizváním Ruska k politickým diskusím sedmi nejrozvinutějších zemí světa tzv. G-7. Význam Ruské federace v G – 8 ještě více vzrostl po teroristických útocích z 11. září 2001, kdy bylo zapojeno do protiteroristické koalice. Plnohodnotné členství je pro Moskvu prestižní záležitostí, která změni dosavadní vedení západních mocností na reprezentativní mechanismus neformálního kolektivního vedení světa.

Na summitu G-8 v kanadském Kananaskisu v roce 2002 se federace stala příjemcem finanční pomoci za účelem likvidace ZHN v Rusku. V rámci tohoto programu přispějí ostatní členové osmičky a další dárci v průběhu deseti let sumou 20 mld. USD. Rusko na pořad jednání „osmičky“ prosazuje i další bezpečnostní témata – boj proti terorismu, globální energetickou bezpečnost, pokračování spolupráce proti šíření zbraní a materiálů hromadného ničení

APEC – Asijsko-pacifické hospodářské společenství

Rusko se stalo členem APEC v roce 1998. V listopadu 2000, ruská vláda schválila koncepci zapojení země do činnosti této organizace, Rusko se aktivně angažuje zejména v otázkách boje proti terorismu a v sektoru energetiky. Účast země na konferencích APEC koordinuje vládní komise, v rámci které byl ustaven podnikatelský klub sdružující cca 70 ruských společností. Dalo by se říct, že Rusko využívá členství v APEC k prosazování svých ekonomických a politických zájmů v asijsko-pacifickém regionu a Latinské Americe, a to formou hospodářské spolupráce s vybranými státy.

IMF – mezinárodní měnový fond

Kooperace Ruska s mezinárodním měnovým fondem se datuje od vzniku samostatné Ruské federace. 1. Úvěr získalo v roce 1993 v hodnotě 2,5 miliardy dolarů v rámci tzv. Systémové transformační facility s 5 letou dobou splatnosti. Mezi hlavní priority programu

bylo snížení inflace, reforma bank a podnikatelského sektoru. Celý tento příspěvek byl čerpán ze Stabilizačního fondu, ale závazky nebyly dostatečně splněny. Další půjčky byly poskytnuty v letech 1994-1995, ale se stejným efektem jako ta první. Při státním bankrotu v roce 1998 Rusko opětovně žádalo o poskytnutí další půjčky, ale tentokrát jim MMF nevyhověl a úvěrování bylo pozastaveno.

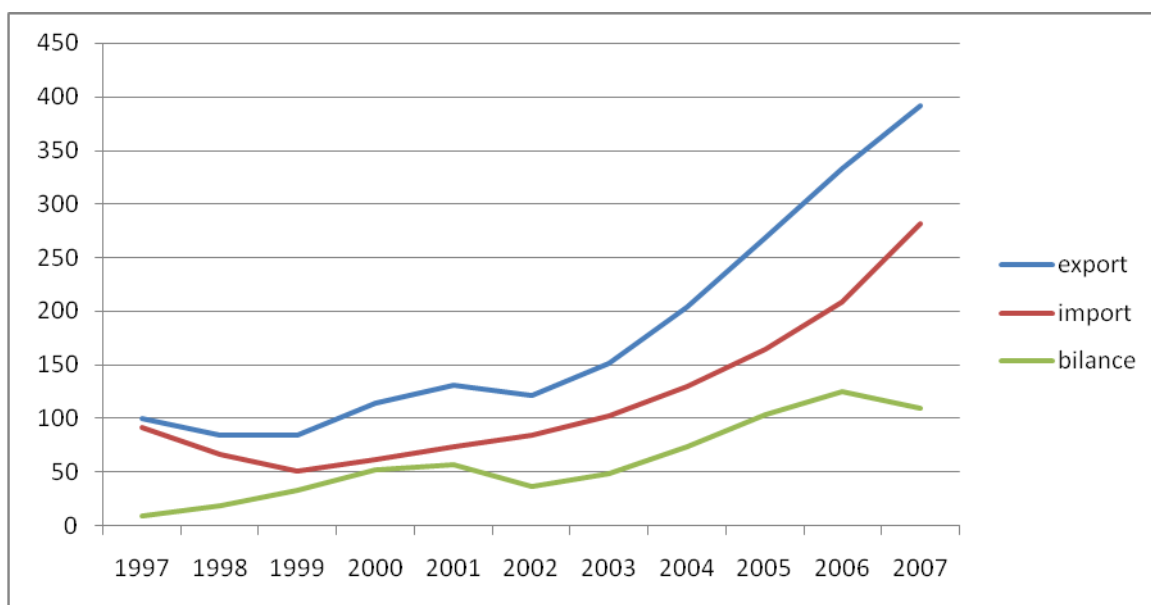
Koncem ledna 2005 Rusko díky příznivé ekonomické konjunktuře, ale především díky (vysokým příjmům z prodeje ropy) uhradila 3,5 mld. USD, čímž zcela umořila své dluhy vůči této instituci.

Federace, které má nyní v IMF 2,69 oproti původní 2,79 % hlasů, prosazuje změnu zaměření a stylu práce této mezinárodní organizace tak, aby lépe reagovala na finanční problémy vznikající v rámci globalizace. Svou nespokojenost vyjadřuje i v dosavadním systému volby generálního ředitele, kterým je tradičně Evropan. Proto v r. 2007 navrhla do čela IMF J. Tošovského jako svého kandidáta, ale tuto nominaci se jí nepodařilo prosadit.

2.6 Zahraniční obchod Ruské federace

Obchodní bilance od roku 1997 je kladná a vzrostla z 8,9 miliard USD na 109 miliard USD v roce 2007 a to díky převyšujícímu exportu nad importem, viz graf 2.9. Během následujících 10 let se bilance výrazně zvýšila, nejvyšší byla v roce 2006, kdy dosáhla hodnoty 124,6 miliard USD, lehký pokles v následujícím roce byl způsoben zvýšeným importem proti exportu. Růst ruského exportu je v rozhodující míře způsoben stoupající úrovní cen energetických surovin a kovů na světových trzích. Vzrostly rovněž ceny produkce chemického průmyslu a lesního papírenského průmyslu, což jsou také významné složky v ruském vývozu.

Graf 2.9 Obchodní bilance v letech 1997 – 2007 v miliardách USD

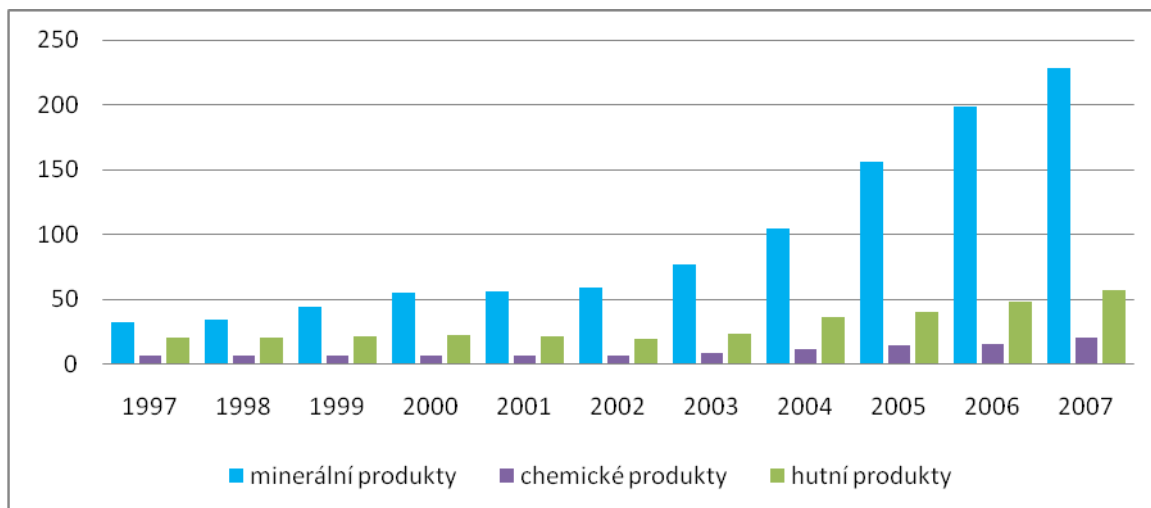

Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>

Díky zvýšení cen na světových trzích, má ruský vývoz převážně surovinový charakter. V ruském vývozu tradičně dominují minerální produkty, chemické produkty a hutní produkty, jak je patrné z grafu 2.10. Největší položku jsou však chemické produkty, které v sobě zahrnují ropu, zemní plyn, rudy a uhlí. Vzhledem k tomu, že Rusko má největší zásoby těchto surovin na světě a ve světovém žebříčku se pohybuje na druhém místě za Saudskou Arábií, není překvapením, že tyto komodity jsou hlavní složkou exportu. Další již méně významnými položkami jsou potraviny, kůže, dřevo, jehož význam jakožto exportní komodity, stále stoupá, textil a v neposlední řadě stroje a příslušenství.

Vývoz průmyslových výrobků (vyjma určitých druhů speciální produkce a chemických výrobků) je nadále limitován přetrvávající nižší kvalitou a nedostatečnou technickou úrovní, které jsou podmíněny zastaralými technologickými postupy ve výrobě.

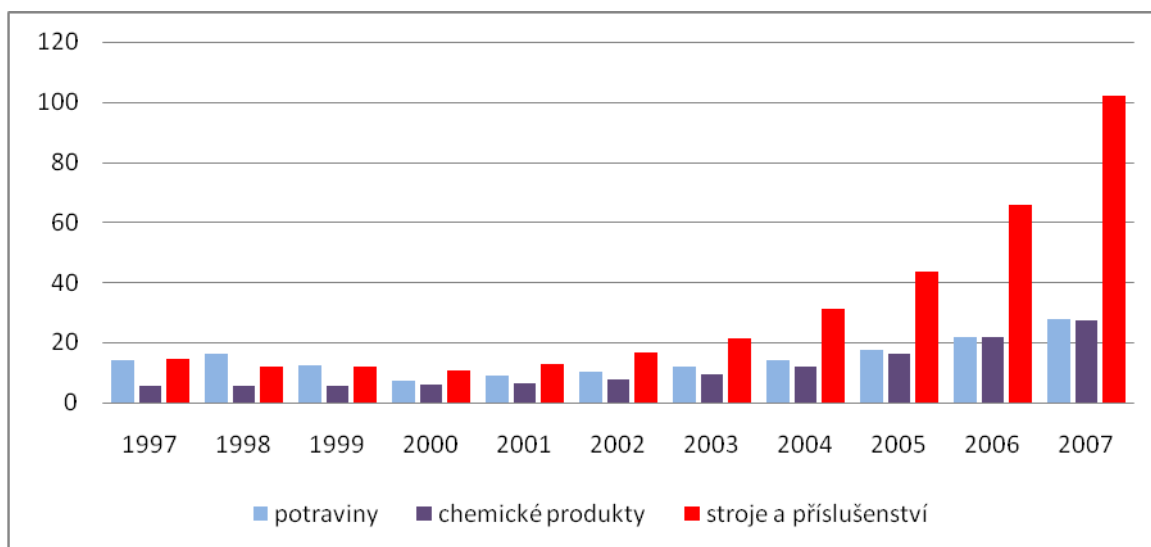
Graf 2.10 Vývoj hlavních složek exportu v letech 1997 – 2007 v miliardách USD

Zdroj: http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-08.htm

V grafu 2.11 můžeme vidět, že v importu převažují potraviny, chemické produkty a stroje a příslušenství. Růst dovozu potravin byl způsobený zvýšením cen prakticky všech druhů potravinářských surovin. Avšak největší položkou ruského potravinového dovozu jsou maso a surový cukr.

Graf 2.11 Vývoj hlavních složek importu v letech 1997 – 2007 v miliardách USD

Zdroj: http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-08.htm

2.6.1 Teritoriální struktura zahraničního obchodu

V tab. 2.2 můžeme sledovat nejvýznamnější obchodní partnery Ruské federace za rok 2007. Avšak když to srovnáme s rokem 2000, jsou vidět patrné změny v hlavních obchodních partnerech. Např. USA nebo Čína dominovali na pomyslných předních příčkách vzájemného obchodu, ať už v exportu nebo importu. Ale v roce 2007 hlavní obchodní zájmy směřují do států Evropské unie, jako jsou Nizozemí, Itálie, či Francie. Ze států společenství SNS jsou to Ukrajina a Bělorusko, které jsou na ruském obchodu závislé. Hlavně na jejich exportu ropy a zemního plynu, protože přes Ukrajinu vede ropovod Družba, který přivádí ropu a zemní plyn do Evropy.

Rusko si je vědomo, jaké možnosti trhu Evropské unie nabízí, ale ani EU federaci neopomíná jak významného obchodního partnera, který skrývá obrovský potenciál do budoucna.

Tab. 2.2 Přehled 11 nejvýznamnějších obchodních partnerů Ruska za rok 2007

Exportní země	Importní země
Nizozemí	Německo
Itálie	Čína
Německo	Japonsko
Turecko	Spojené státy americké
Čína	Itálie
Švýcarsko	Francie
Polsko	Velká Británie
Velká Británie	Finsko
Finsko	Polsko
Francie	Nizozemí
Spojené státy americké	Česká republika

Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rusko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000580/>

V zájmu ochrany domácího trhu používá Rusko několik celních opatření, kterými znevýhodňuje vstupy na svůj trh. Tyto opatření se však nelíbí WTO, a federace slíbila jejich odstranění po vstupu do organizace.

¹⁰Mezi hlavní položky celních opatření patří:

- Dovozní cla ty se stanovují v %, z celní hodnoty dovezeného zboží, nebo taxou na měrnou jednotku zboží a třetí způsob je kombinace obou variant.
- Ze zvláštních cel používají speciální cla, kompenzační nebo antidumpingová.
- Sezónní cla slouží většinou k regulaci vývozu či dovozu a jsou stanovena maximálně na 6 měsíců v roce.

Ostatní celní opatření:

- Daň z přidané hodnoty
- ¹¹Spotřební daň tzv. akcíz
- Dovozní kvóty
- Dovozní licence

---

¹⁰ Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rusko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000580/>

¹¹ Spotřební daň, je stanovena v % z celní hodnoty, nebo v závislosti na množství, obsahu čistého lihu, popř. podle obsahu válců u automobilů. Touto daní je zatíženo 10 druhů zboží (láh, alkoholické výrobky, pivo, tabákové výrobky, klenoty, automobily, nafta, motorový benzín a olej), suroviny (ropa, plyn) a některé obchodní operace.

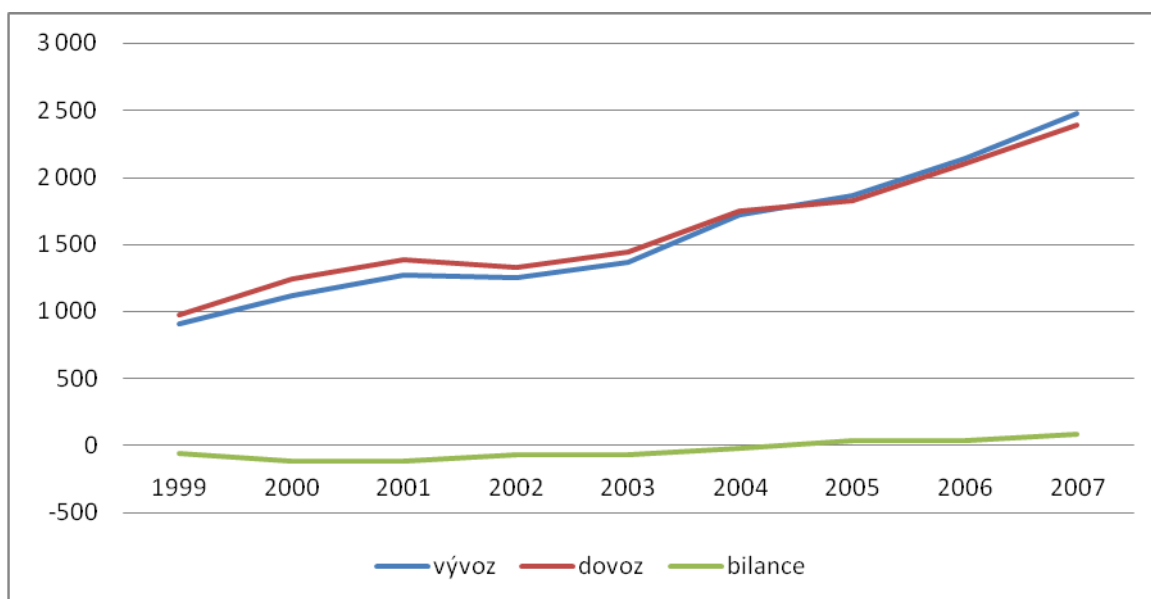
3. Analýza zahraničního obchodu mezi ČR a Ruskem

3.1 Zahraniční obchod České Republiky

Česká republika patřila již v historii mezi ekonomicky a průmyslově vyspělé části světa. Značky jako Baťa, ČKD či Škoda znal snad celý svět. Nezlomilo ji ni 20 let nadvlády Sovětského svazu, kdy rozvoj ekonomiky byl postaven na pětiletých a ročních plánech a více než 70 % exportu bylo určeno pro blok sovětských republik.

Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 hodnota zahraničního obchodu neustále roste. Do roku 2005 bylo saldo obchodní bilance záporné, viz graf 3.1, ale po vstupu do Evropské unie, se výsledná bilance obchodu změnila v aktivní, díky otevření hranic a odstranění bariér, které do této doby existovaly.

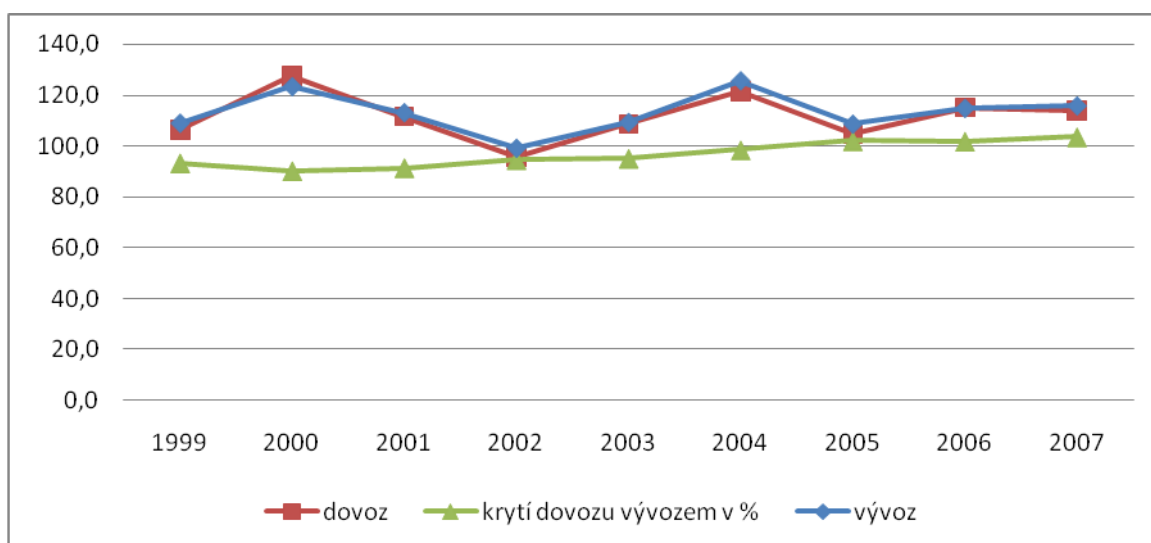
Graf 3.1 Vývoj obchodní bilance v letech 1999 – 2007 v miliardách CZK

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>

Pozitivní vývoj zahraničního obchodu ČR představuje vyšší tempo růstu exportu v porovnání s tempem růstu importu. V grafu 3.2 můžeme sledovat období 1999 – 2007, kdy bylo průměrné meziroční tempo růstu 14 procentních bodů, což je o 2 procentní body více než u tempa růstu importu, které se meziročně zvyšovalo průměrně o 12 %. Díky tomu od roku 2005 má český zahraniční obchod kladnou obchodní bilanci.

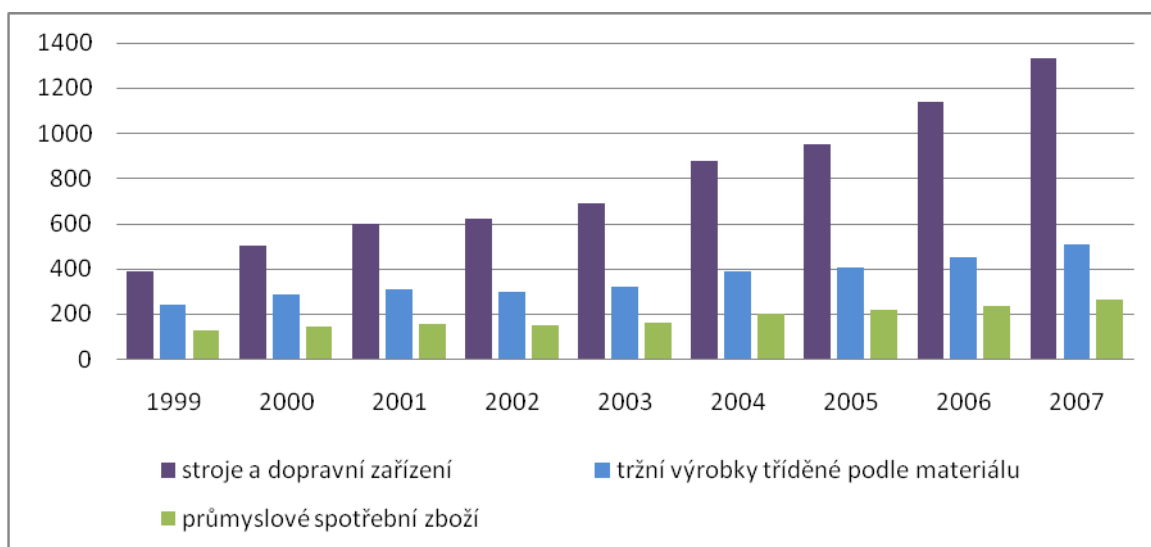
Graf 3.2 Meziroční změny vývozu a dovozu v %

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>

Komoditní struktura českého vývozu byla velmi široká, což bylo důkazem o nedostatečné specializaci české výroby. Postupem času však dochází k oslabování pozice spotřebního zboží, protože není dostatečně konkurenceschopné. Hlavní podíl na vývozu mají stroje a dopravní zařízení, tržní výrobky tříděné podle materiálu a průmyslové spotřební zboží, viz graf 3.3. Je patrné, že průmyslová produkce je hlavní položkou exportu, tento stav však není příliš vhodný pro stabilní a dlouhodobý vývoj ekonomiky. Představuje především velmi velká rizika a česká ekonomika se tak stává velmi zranitelnou v případě jakéhokoli šoku, který by zasáhl některý z klíčových sektorů ekonomiky.

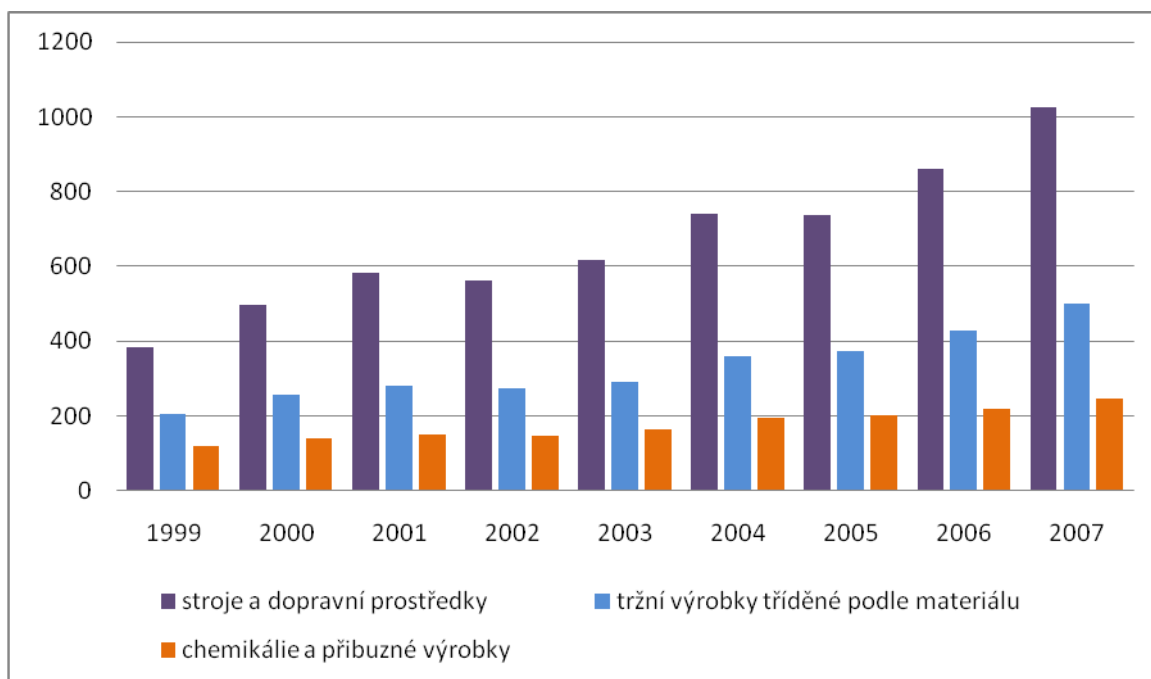
Graf 3.3 Vývoj hlavních složek vývozu v letech 1999 – 2007 v miliardách CZK

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>

Komoditní struktura importu není tak koncentrovaná jako struktura exportu, i když má podobný charakter. Mezi hlavní položky patří stroje a dopravní zařízení, které se na celkovém vývozu podílejí v průměru 42 %, můžeme zde zahrnout osobní automobily, průmyslové stroje a zařízení. Tržní výrobky tříděné podle materiálu se na celkovém dovozu průměrně podílejí 20 % a chemikálie a příbuzné výrobky 11 %.

Graf 3.4 Vývoj hlavních složek dovozu v letech 1999 – 2007 v miliardách CZK

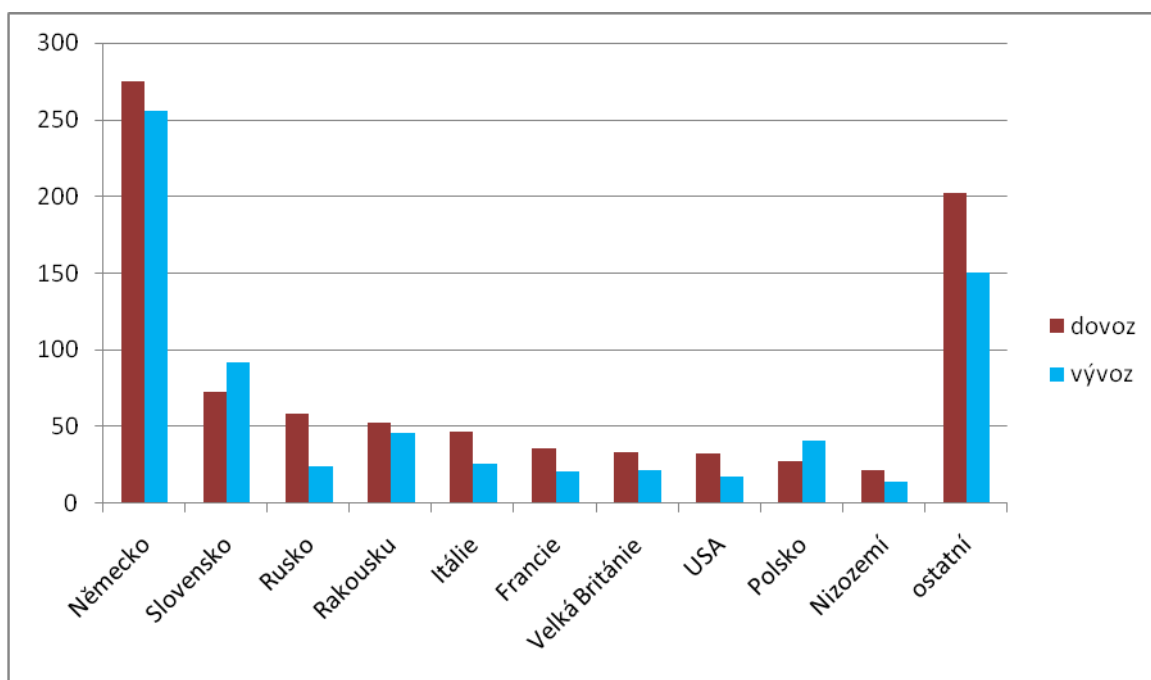
Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>

Avšak podíl chemikálií a příbuzných výrobků na zahraničním obchodě neustále narůstá a to nejen v důsledku rostoucích cen těchto komodit na světových trzích, ale rovněž neustále se zvyšujícímu českému dovozu, jak můžeme vidět v grafu 3.4.

3.2 Teritoriální struktura českého zahraničního obchodu

V grafu 3.5 a grafu 3.6 můžeme vidět, jak se měnili významní importéři a exportéři za posledních 10 let. V roce 1997 byla orientace exportu a importu převážně na země Evropy, v popředí můžeme sledovat Německo, které jak je patrné, dominuje jak ve vývozu, tak v dovozu, je zřejmé, že bylo hlavním vývozním a dovozním partnerem České republiky. Dalšími státy byli Slovensko či Rakousko, zde je jasně vidět, že většina českého zahraničního obchodu byla prováděna se sousedícími státy. Nepřehlédnutelným aspektem bylo, že se více dováželo, než vyváželo, tedy obchodní bilance byla záporná a byla nutná změna ve strategii zahraničního obchodu.

Graf 3.5 Přehled nejvýznamnějších exportérů a importérů za rok 1997 v miliardách CZK

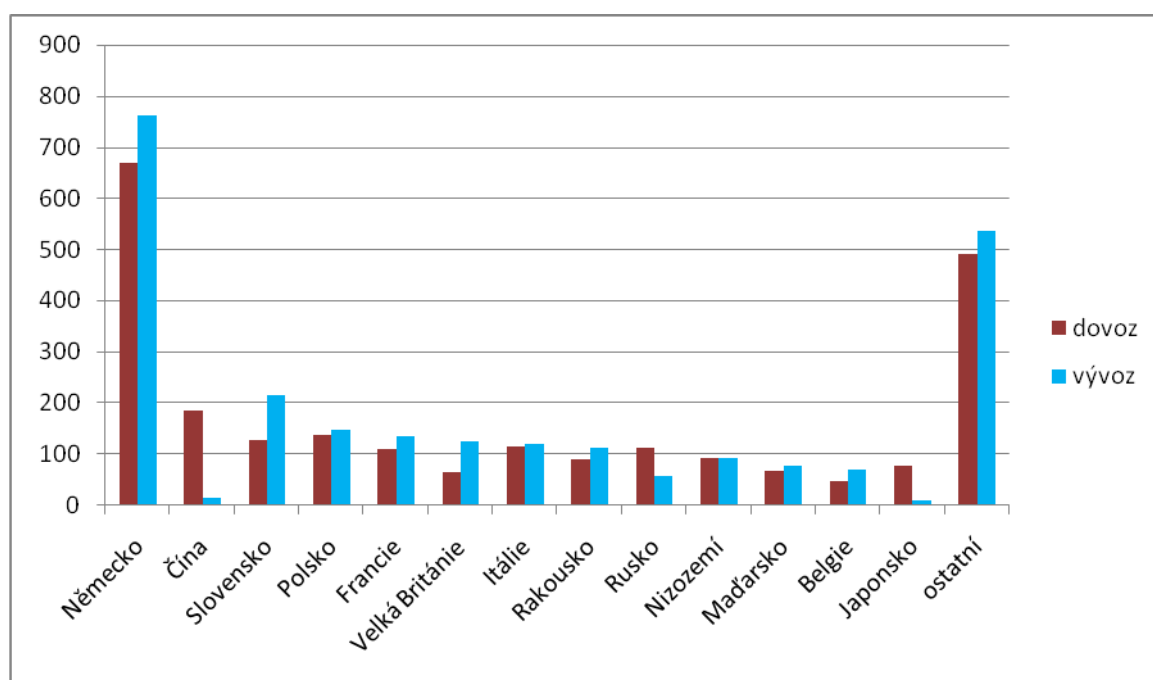

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>

Oproti roku 1997 můžeme sledovat pozitivní změny, ať už snaha o rozšíření směru exportu a importu či větším vývozem nad dovozem. Pravdou však zůstává, že teritoriální struktura zahraničního obchodu se příliš nerozšířila. Je sice pravda, že jsou zde země jako Japonsko nebo Čína, které se dostaly do popředí nových obchodních partnerů, ale obchodní bilance s těmito státy je stále záporná, u Číny bilance činí – 1717,7 miliard CZK a u Japonska – 67,4 miliardy CZK. Naproti tomu se státy Evropské Unie jako jsou Německo, Slovensko, Polsko, Rakousko či Francie máme kladnou obchodní bilanci, avšak přílišná orientace na

omezené zahraniční trhy, které jsou hlavními odbytišti našich výrobků, představuje značné riziko pro českou ekonomiku, která se stává závislá na vývoji ekonomického cyklu těchto zemí. V případě negativního vývoje těchto zemí, by tento fakt mohl mít nedozírné následky pro vývoj ekonomiky a obchodu České republiky. V roce 1997 byla obchodní bilance záporná, tedy import byl nižší než export, ale od roku 2005 je bilance kladná. V roce 2007 u většiny našich významných partnerů více vyvážíme, než oni dováží do ČR, důkazem toho je nejen dominující Německo, kde je obchodní bilance + 92,1 miliard CZK, ale i Slovensko či Velká Británie.

Graf 3.6 Přehled nejvýznamnějších exportérů a importérů za rok 2007 v miliardách CZK

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>

Hlavními vývozními položkami do těchto zemí jsou stroje a dopravní prostředky, přitom v této kategorii dominovala silniční vozidla, dále tržní výrobky tříděné podle materiálu a průmyslové spotřební zboží. V dovozu dominovaly chemikálie a příbuzné výrobky, stroje a dopravní prostředky, tržní výrobky tříděné podle materiálu, kde dominovaly kovové výrobky a v neposlední řadě průmyslové a spotřební zboží.

3.3 Česká republika a společná obchodní politika EU

Česká republika požádala o členství v Evropské unii v roce 1996, a o 8 let později 1. 5. 2004 se stala oficiálně členem. Završila tak dlouholetou spolupráci s Evropským společenstvím, která ji tímto vstupem umožnila dostat se na nové trhy a využít příležitosti, které členství v unii přináší. Spolupráce začala sektorovým obchodním ujednáním a postupně se rozšiřovala směrem k užší obchodní a politické spolupráci.

Po vstupu České republiky do Evropské unie byla nutná věcná a institucionální transformace obchodní politiky. Změnila se úprava obchodních vztahů s členskými zeměmi EU, které se nyní realizují v rámci pravidel určených jednotným vnitřním trhem. Hlavní změna však nastala při obchodování se třetími zeměmi. Česká republika se formálně vzdala práva uskutečňovat samostatnou obchodní politiku vůči těmto zemím¹². Tato skutečnost ale neznamená, že by rezignovala na své zájmy, které na těchto trzích má. Právě naopak, má větší šanci je aktivně prosazovat prostřednictvím struktur EU. Po vstupu do EU se připojila k celní unii, která na obchod s třetími zeměmi uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členy. Společná obchodní politika je ve výlučné pravomoci Společenství a zakládá se na jednotných principech, hlavně pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a obchodní ochranná opatření jako jsou např. opatření proti dumpingu a subvencování.

---

¹²ČR je zakládajícím členem GATT i jeho nástupkyně WTO. Avšak vstupem do EU se postavení ČR ve WTO změnilo. Nadále zůstává členem, ale už nevystupuje samostatně, ale v rámci EU. Protože ta je z hlediska zásad WTO považována za celní unii a jejími zástupci jsou Evropská komise.

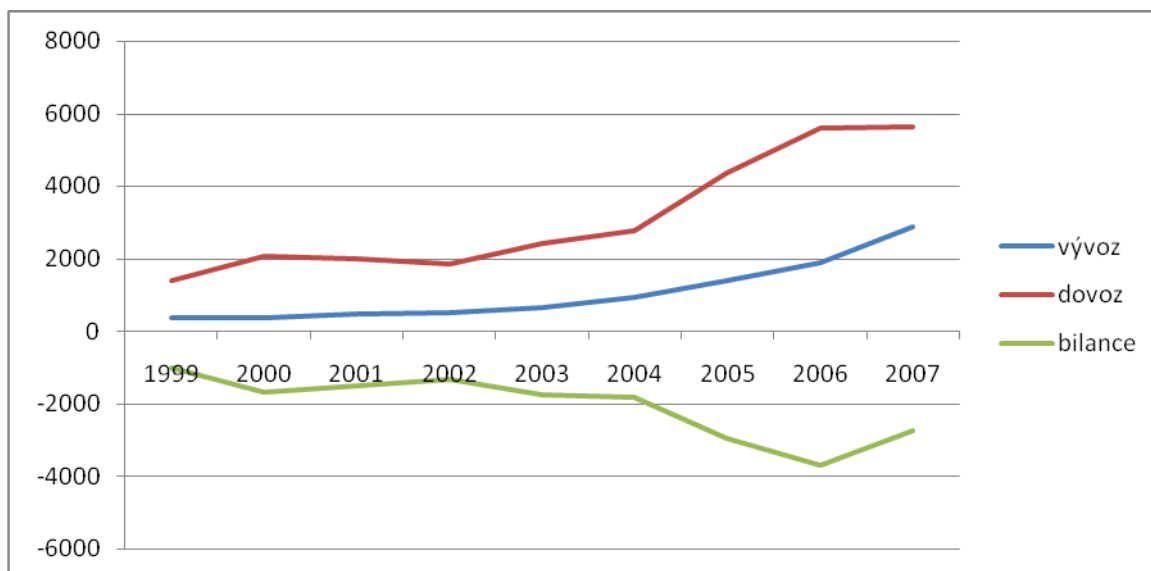
3.4 Zahraniční obchod mezi ČR a Ruskem v letech 1999 – 2007

Zahraniční obchod mezi Ruskou federací a Českou republikou sahá do dávné minulosti, kdy Česká republika byla 20 let pod nadvládou ruského impéria a většina vývozu a dovozu směřoval do členských států Sovětského svazu. Po pádu SSSR nastal útlum v obchodování, protože čeští obchodníci se začali orientovat na trhy Evropské unie, ale v posledních letech se tento trend začíná obracet a Rusko se dostává do pomyslných hledáček český vývozců.

3.4.1 Obchodní bilance mezi ČR a Ruskem

Zahraniční obchod mezi Českou republikou a Ruskem se v posledních letech vyznačuje značným růstem, hlavně na straně českého vývozu. Českému exportu prospívá hospodářský a ekonomický růst, který sebou přináší zvýšenou poptávku na ruské straně po moderním technickém a technologickém vybavení, které je třeba nahradit v zastaralém ruském průmyslu. Avšak i přes příznivý dlouhodobý růst zahraničního obchodu je obchodní bilance dlouhodobě záporná v neprospěch České republiky, jak můžeme sledovat v grafu 3.7.

Graf 3.7 Vývoj obchodní bilance mezi ČR a Ruskem v letech 1999 – 2007 v milionech CZK

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

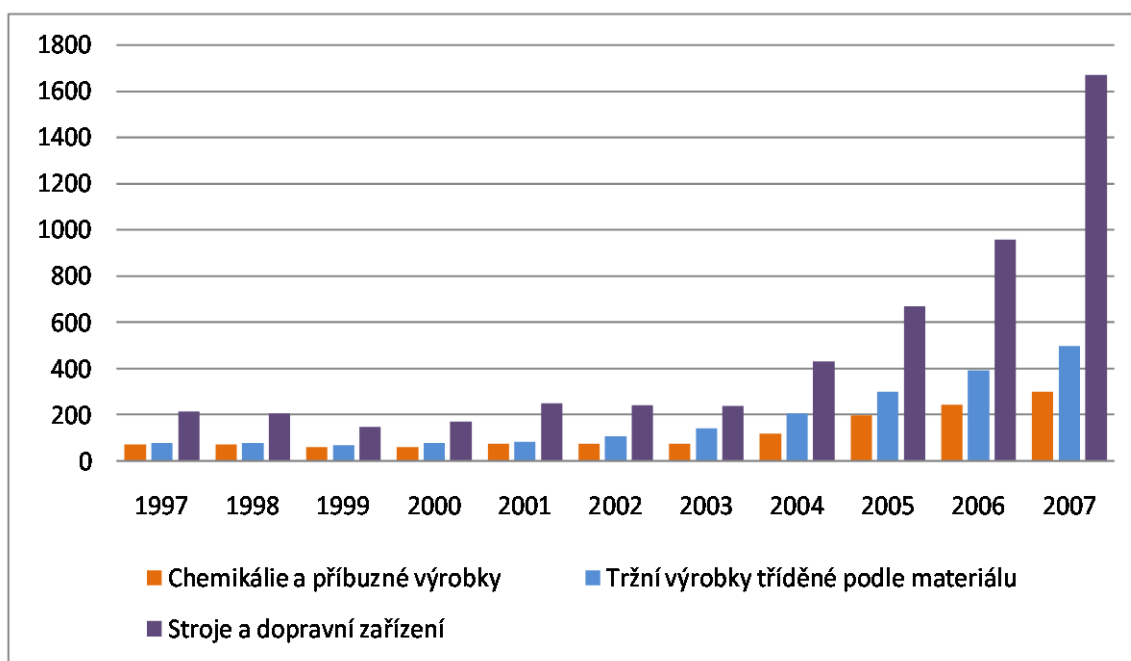
Záporné saldo obchodní bilance je převážně způsobeno, dovozem energetických surovin do České republiky, protože poptávka a spotřeba těchto komodit je jedna z nejvyšších vůbec.

3.4.2 Komoditní struktura vývozu ČR

Ruská federace je pro Českou republiku dlouhodobě důležitým partnerem. Ruský trh, který se rozkládá na 17 milionů km², nabízí značné obchodní příležitosti, které vyžadují pozitivní přístup, aby mohly být naplněny. Díky reformám, které byly v minulosti ve federaci zavedeny, došlo k otevření ruské ekonomiky a tím pádem i k oživení zahraničního obchodu.

Vzájemný obchod mezi ČR a Ruskem prošel několika fázemi, v prvopočátcích docházelo k pozvolnému růstu, který byl zastaven v roce 1998, kdy došlo ve federaci k bankovní a finanční krizi a k několikanásobné devalvaci rublu, která měla za následek, že hodnota vývozu realizovaná v roce 1999 byla o polovinu nižší než v roce 1997. Tento fakt můžeme sledovat i v následujícím grafu 3.8, který zobrazuje komoditní struktura vývozu ČR.

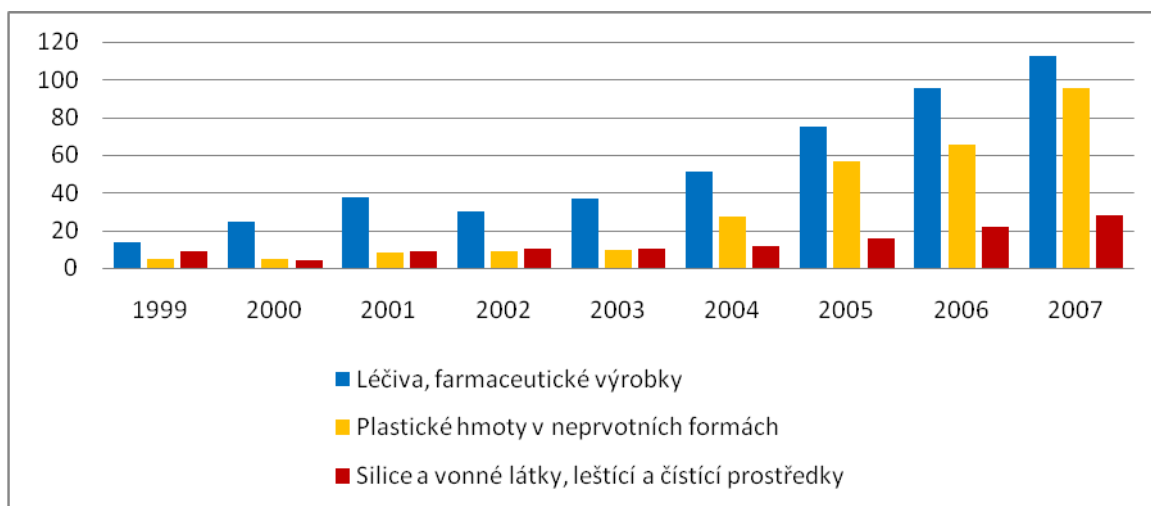
Graf 3.8 Vývoj hlavních složek vývoz ČR v letech 1999 - 2007 v milionech USD

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup

Mezi hlavní složky českého exportu patří chemikálie a příbuzné materiály, které se v průměru na celkovém exportu podílí 14 %, tržní výrobky tříděné podle materiálu, které se průměrně podílí 21 % a stroje a dopravní zařízení, které jsou dominantní složkou českého vývozu a průměrně se podílejí 47 %, jelikož poptávka po českých automobilech a strojích je v Ruské federaci velmi vysoká, díky jejich vysoké kvalitě a dlouhodobé životnosti.

Když se podíváme na podrobnější členění českého vývozu podle SITC 2, viz graf 3.9, můžeme sledovat vývoj specifických druhů výrobků. V kategorii chemikálie a příbuzné výrobky jsou hlavními vývozními položkami léčiva, farmaceutické výrobky, plastické hmoty v neprvotních formách a silice a vonné látky. Všechny tyto tři složky mají v posledních letech stoupající tendenci.

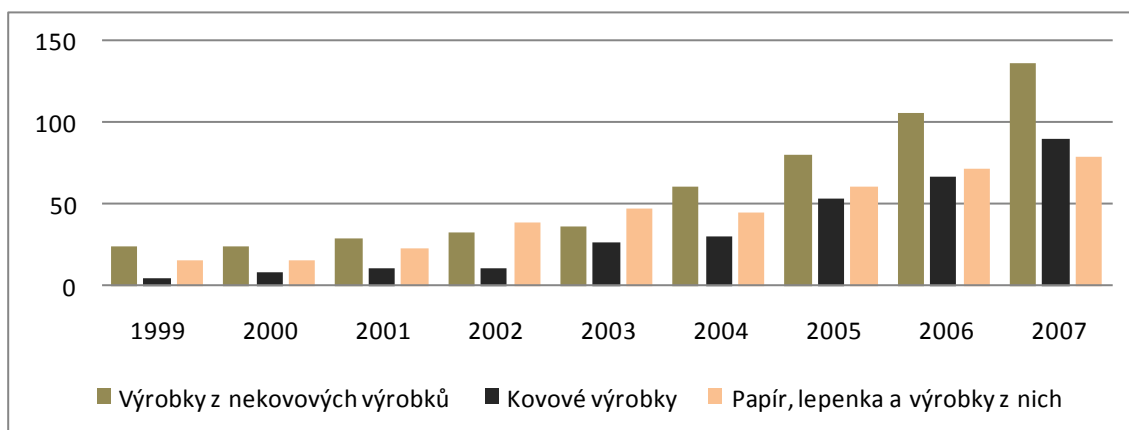
Graf 3.9 Vývoj českého vývozu podle SITC 2 v letech 1999 – 2007 v milionech USD

Zdroj: Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

Avšak na celkovém vývozu mají v průměru pouze 8 % podíl. Druhou nejvyšší položkou jsou tržní výrobky tříděné podle materiálu, kde v podrobnějším členění, viz graf 3.10, mezi hlavní položky patří papír, lepenka a výrobky z nich, kovové výrobky, výrobky z nekovových výrobků. Tyto složky se v průměru na vývozu podílí 14 %.

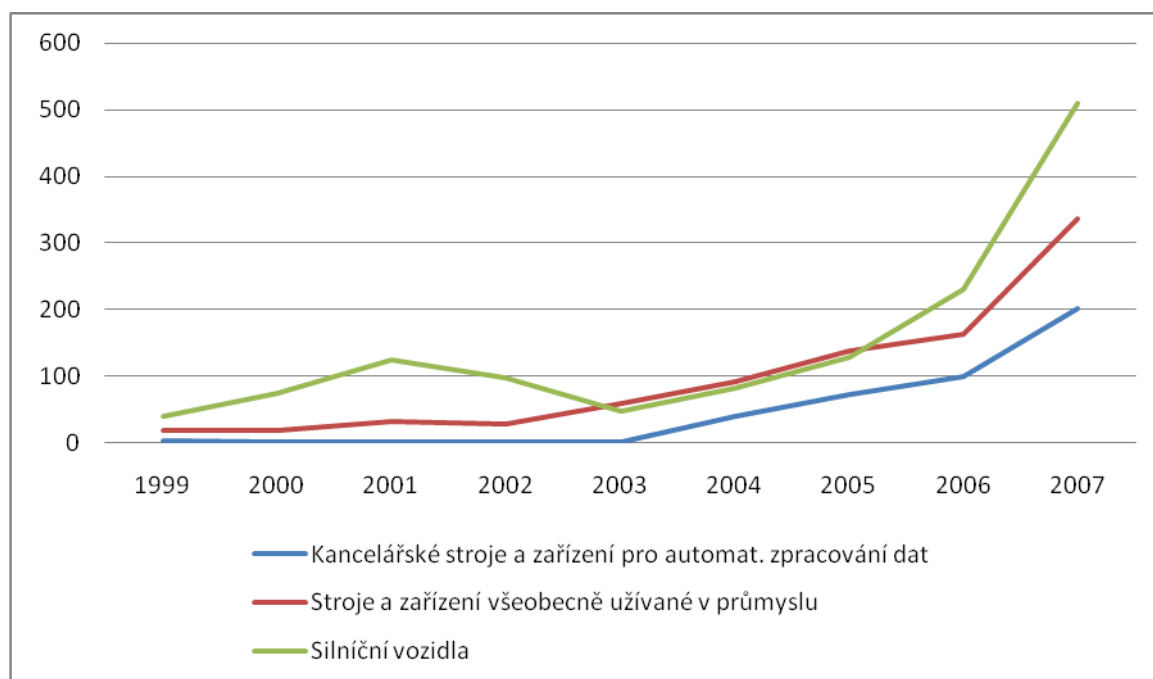
Graf 3.10 Vývoj tržních výrobků podle SITC 2 v letech 1999 – 2007 v milionech USD

Zdroj: Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

Stroje a dopravní zařízení mají průměrnou hodnotu na celkovém vývozu 50 % a jsou hlavní složkou. Ale každým rokem jejich podíl na celkovém vývozu roste. V roce 1999 byl podíl kancelářských strojů a zařízení pro automatické zpracování dat 1%, u strojů a zařízení všeobecně využívaných v průmyslu to bylo 8% a u silničních vozidel 20%. V roce 2007 tyto podíly několikanásobně vzrostly. Tyto komodity, tvoří hlavní příjmy ze zahraničního obchodu s Ruskem a alespoň trochu eliminují rozdíly mezi českým vývozem a ruským dovozem.

Graf 3.11 Vývoj strojů a dopravních zařízení podle SITC 2 v milionech USD

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

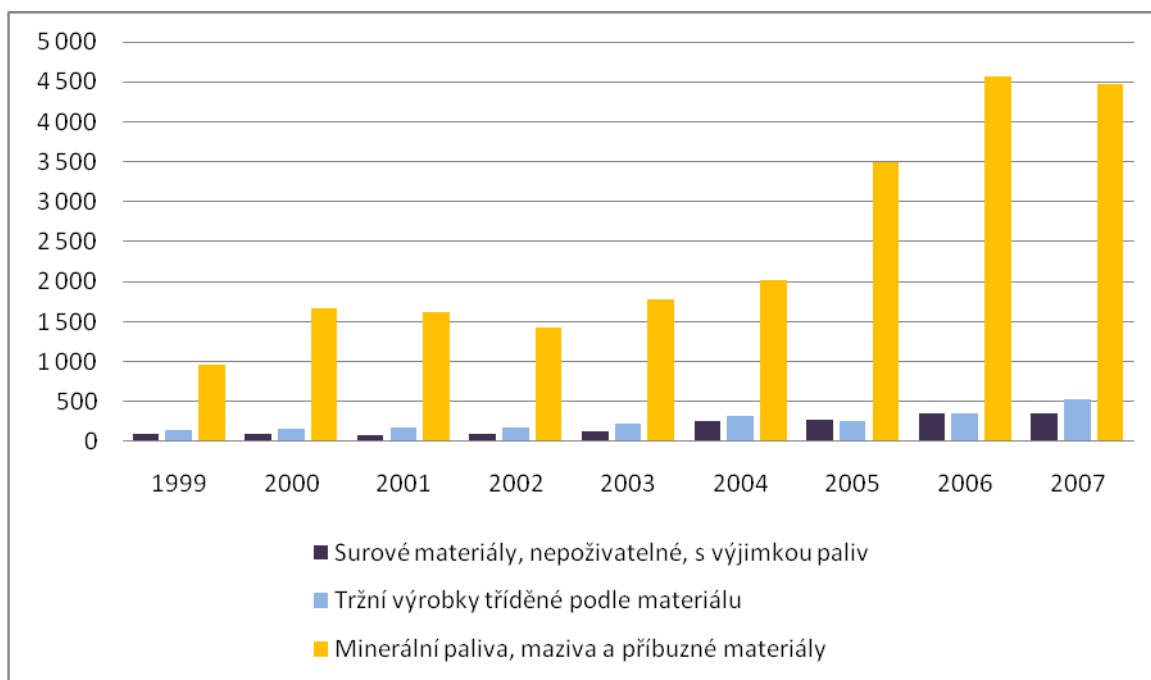
V letech 1999 – 2003 můžeme sledovat vývoj, ať už silničních vozidel, či strojů a zařízení užívaných v průmyslu, viz graf 3.11. Odbyt nebyl příliš velký, bylo to způsobeno zaostalostí ruského průmyslu a téměř nulovou poptávkou. Až po aplikovaných reformách se poptávka po těchto komoditách zvýšila, růst byl způsoben tím, že ruské stroje se vyznačovaly nízkou kvalitou a nízkou technickou úrovní. V současné době jdou nejvíce na odbyt díly k osobním automobilům, čerpadla, různá chladicí zařízení a samozřejmě osobní automobily.

3.4.3 Komoditní struktura dovozu z Ruské federace do ČR

Rusko je v současné době 7 největším obchodním partnerem v dovozu do ČR. Struktura zahraničního obchodu odráží komparativní výhodu, kterou Rusko má a to v podobě zásob energetických a nerostných surovin, které jsou hlavní složkou dovozu jak do České republiky, tak celkově do zemí EU.

Hlavními dovozními položkami jsou surové materiály, nepoživatelné s výjimkou paliv, tržní výrobky tříděné podle materiálu a minerální paliva, maziva a příbuzné materiály, které jsou dominantní složkou dovozu, jak je patrné z grafu 3.12.

Graf 3.12 Hlavní složky dovozu do ČR v letech 1999 – 2007 v milionech USD

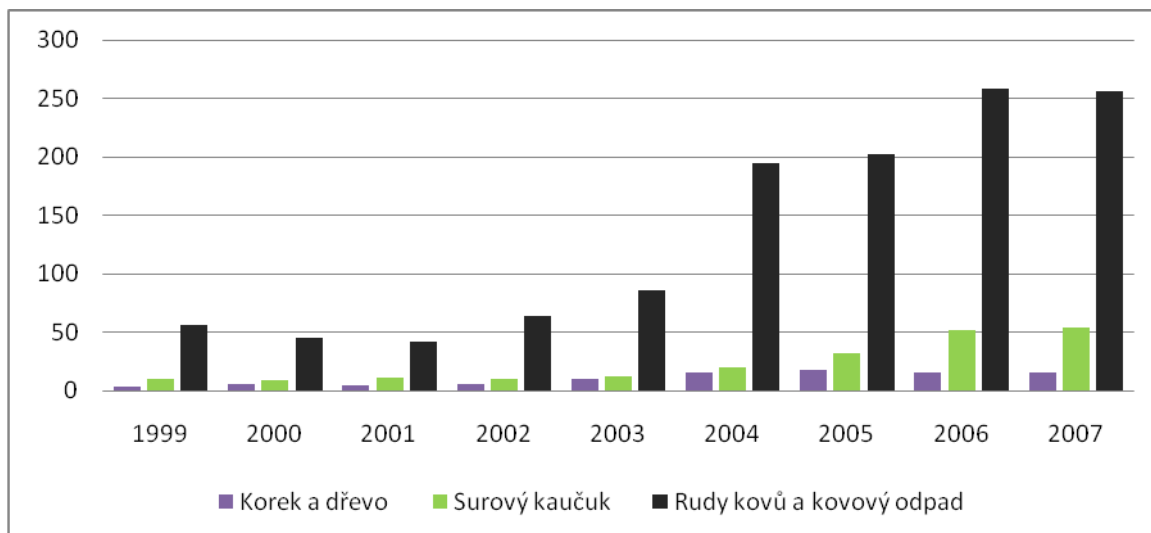

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

Hlavním důvod, proč jsou minerální paliva a maziva tak dominantní v dovozu, je cena těchto surovin na světových trzích, která neustále roste. Dalším důležitým aspektem je neustále zvyšující se poptávka, která souvisí se zvyšující se spotřebou těchto produktů a to nejen u nás, ale na celém světě.

V podrobnějším členění podle SITC 2, je patrné, že u surových materiálu, nepoživatelných s výjimkou paliv jsou hlavní složky korek a dřevo, surový kaučuk a rudy kovů a kovový odpad. Vývoj dovozu těchto složek můžeme sledovat v grafu 3.13.

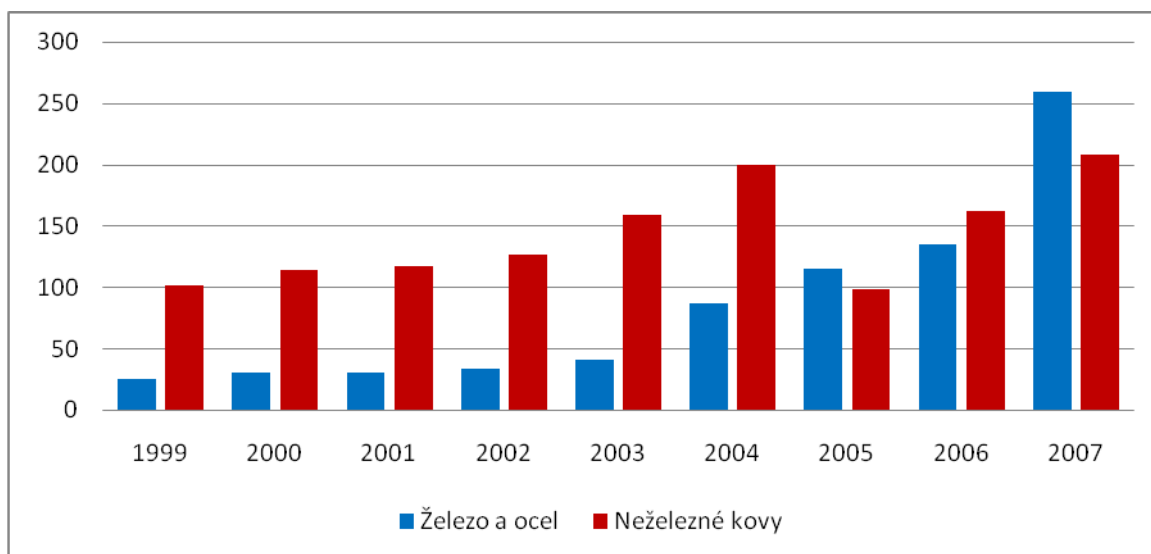
Graf 3.13 Vývoj dovozu podle členění SITC 2 v letech 1999 – 2007 v milionech USD

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

Jak již jednou bylo zmíněno, Rusko má jedny z největších zásob energetických a nerostných surovin, tento fakt můžeme sledovat i na dalších důležitých složkách vývozu, členěných podle SITC 2 a to jsou železo a ocel a neželezné kovy. Tyto dvě položky se na celkovém dovozu do ČR podílejí v průměru 8,6 %, viz graf 3.14.

Graf 3.14 Vývoj dovozu podle členění SITC 2 v letech 1999 – 2007 v milionech USD

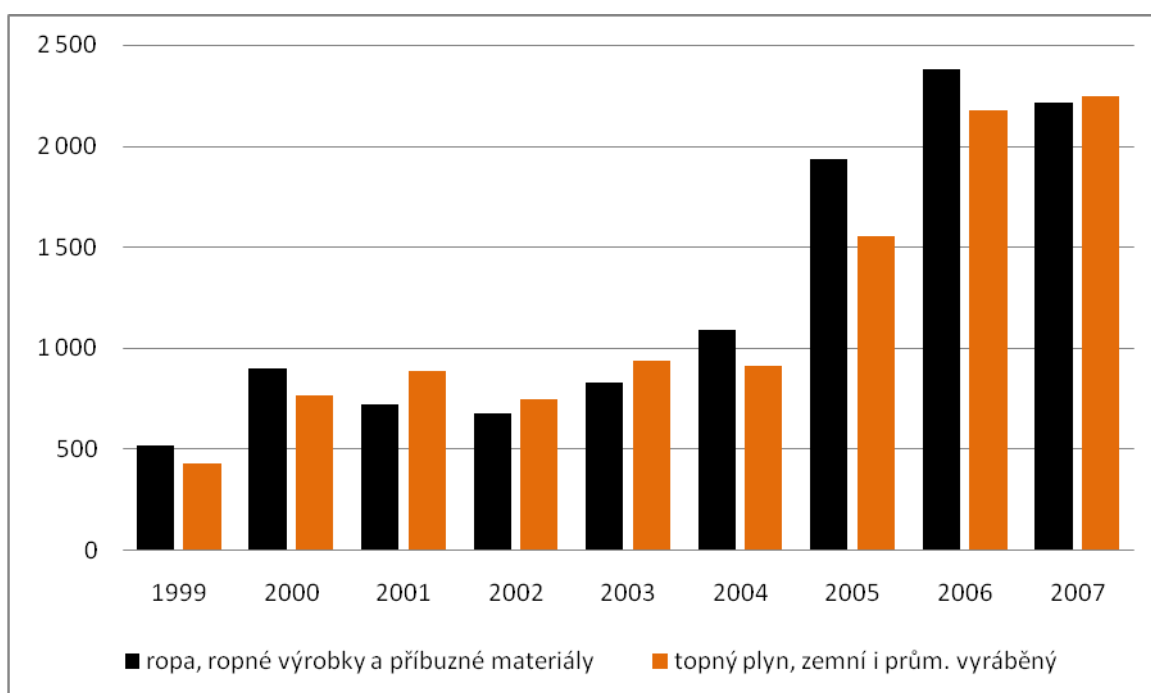

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

Členění minerálních paliv a maziv podle SITC 2 jsou ropa a ropné výrobky a topný plyn zemní i průmyslově vyráběný. Průměrně se na celkovém dovozu podílí 75 %, z tohoto je patrné, že tyto dvě dovozní komodity tvoří ¾ celkového objemu dovozu k nám.

Od roku 2005 můžeme sledovat zvýšení poptávky na českých trzích, viz graf 3.15, tento trend je způsoben zvyšováním cen energetických surovin, ale také zvýšenou poptávkou na českých trzích, která souvisí s neustále zvyšující se spotřebou nejen v souvislosti s užíváním automobilů, ale také v průmyslu.

Graf 3.15 Vývoj dovozu podle SITC 2 v letech 1999 – 2007 v milionech USD

Zdroj: http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

Rusko je našim hlavním dodavatel těchto dvou důležitých surovin, dalo by se říct, že ve své podstatě jsme na jeho dodávkách závislí. V případě jakéhokoli výpadku nebo nedostatku by Česká republika byla zcela bez plynu či ropy. Je sice pravda, že má určité zásoby, ale ty vydrží jen na určitou dobu. Proto je nutné hledat další alternativy dovozu těchto důležitých komodit, ať už se by se jednalo o dovoz z jiných zemí, nebo postavení nového ropovodu vedoucího do Evropy.

Závěr

Zahraniční obchod sám o sobě se objevoval již v dávné minulosti, kdy nejprve docházelo ke směně zboží za zboží, v pozdějších dobách zboží či služba byly poskytnuty za peněžní úplatu. Čím byla civilizace vyspělejší, tím větší nároky se na zahraniční obchod začaly klást. Vznikaly první bariéry od cel počínaje devizovými restrikcemi konče. Těmito omezeními se jednotlivé státy snažily ochránit své domácí trhy, ale zároveň chtěli rozvíjet svou ekonomiku a vyvážet za hranice. Proto začaly vznikat různé formy spolupráce a uskupení, jako například celní unie, nebo zóna volného obchodu, které tyto omezení eliminují a rozvíjí zahraniční vztahy.

Ruská federace je jedním z těch států, která tyto omezení, vůči dovážejícím zemím, používá. Výjimkou není ani Česká republika, se kterou obchoduje již řadu let. Avšak zahraniční obchod těchto dvou zemí prošel dlouhým vývojem. V letech 1948 až 1989 patřilo Rusko (v té době nejvýznamnější část Sovětského svazu) mezi naše nejvýznamnější obchodní partnery.

Po pádu Sovětského svazu byl zahraniční obchod minimální, protože Česká republika se spíše soustředila na trhy Evropské unie, které byly pro ni prioritnější a atraktivnější. A to nejen z hlediska dostupnosti, ale především proto, že se chtěla stát jejím členem.

Situace se však změnila po nástupu nového prezidenta Vladimíra Putina, který v Rusku provedl reformy, díky nimž se ruský trh stal zajímavější pro české exportéry a nejen pro ně. Od roku 1999 dochází ke značnému nárůstu zahraničního obchodu mezi ČR a Ruskem, hlavně na straně českého vývozu. Díky reformám a hospodářskému růstu roste poptávka na ruské straně po moderních technologiích a strojích. Avšak i přes tento příznivý trend je obchodní bilance dlouhodobě záporná v neprospěch České republiky. Saldo bilance činilo v roce 1999 -1008 miliard USD a v roce 2007 to bylo již 2x tolik, čili – 2758,6 miliard USD. Toto saldo je způsobeno převážně dovozem energetických surovin do ČR, protože poptávka a spotřeba těchto komodit neustále roste.

Mezi hlavní složky českého exportu patří podle klasifikace SITC chemikálie a příbuzné materiály, tržní výrobky tříděné podle materiálu a stroje a dopravní zařízení. Tyto 3

složky tvoří téměř 80 % všeho vývozu do Ruské federace. Nejvýznamnější položkou jsou stroje a dopravní zařízení, které se v průměru na celkovém vývozu podílí 50 %.

V podrobnějším členění podle SITC 2 je patrné, že v kategorii chemikálie a příbuzné výrobky jsou hlavními položkami léčiva, farmaceutické výrobky, plastické hmoty v neprvotních formách a silice a vonné látky. Avšak v průměru se na celkovém vývozu podílí pouze 8 %. I když každým rokem tento průměr roste. Druhou nejvyšší položkou jsou tržní výrobky tříděné podle materiálu, kde jsou v podrobnějším členění dominantními položkami papír, lepenka a výrobky z nich, kovové výrobky a výrobky z nekovových výrobků. Tyto 3 hlavní položky se v průměru podílí na vývozu 14 %.

Dominantní položkou českého vývozu do Ruska jsou stroje a dopravní zařízení, které se v průměru podílí na celkovém vývozu 50 % a tvoří hlavní příjmy z exportu do Ruska. A alespoň trochu eliminují saldo obchodní bilance mezi ČR a Ruskem. V podrobnějším členění tvoří hlavní položky kancelářské stroje a zařízení pro automatické zpracování dat, stroje a zařízení všeobecně využívané v průmyslu a silniční vozidla. Průměrný podíl jednotlivých komodit rok od roku roste, například v roce 1999 byl podíl u kancelářských strojů pouhé 1 %, ale v roce 2007 už to bylo 12 %. Na tomto příkladu je patrné, že tyto komodity mají rostoucí tendenci a poptávka po nich se začíná zvyšovat.

Rusko je v současné době 7. nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR. Hlavními dovozními položkami jsou surové materiály, nepoživatelné s výjimkou paliv, tržní výrobky tříděné podle materiálu a minerální paliva, maziva a příbuzné materiály. Nejdominantnější položkou jsou minerální paliva, která se v průměru na celkovém vývozu podílí 75 %, zbylé dvě komodity se v průměru pohybují mezi 5 – 8 %.

Rusko má komparativní výhodu v podobě obrovských zásob ropy a nerostných surovin. Tento fakt se odráží i na skutečnosti, že vývoz těchto komodit neustále roste, a díky neustále zvyšujícím se cenám na světových trzích a rostoucí poptávce a hlavně spotřebě nejen v soukromém sektoru, ale i v průmyslu, se vývoz těchto komodit stal pro Rusko klíčovým. Minerální paliva a železo a ocel společně s neželeznými kovy tvoří až 85% dovozu k nám, díky čemuž získává Rusko obrovské příjmy.

Ropa je v současné době jedna z nejdůležitějších světových komodit a Rusko si je tohoto faktu dobře vědomo. Česká republika je na dodávkách ropy a zemního plynu z Ruska závislá, protože federace zásobuje těmito komoditami celou Evropu. V případě jakéhokoli výpadu těchto dodávek, by následky dopadly na celou Evropu. Je sice pravda, že určité zásoby těchto důležitých surovin máme, ale ty by vystačili pouze na určitou dobu. A proto je nutné se tímto problémem zabývat. Ať už by bylo řešení výstavby nového ropovodu z jiné velmoci, která má také ložiska těchto surovin, anebo hledat jiná východiska.

Ale to není jediný problém, kterým by se měla Česká republika zabývat. Když pomineme ropu, jako světovou komoditu tzv. hýbající světem. Je zde další problém a to dlouhodobě záporná obchodní bilance, jak již bylo zmiňováno. Je potřeba, aby dynamika vývozu se značně zvýšila oproti dovozu a obchodní výměna se tak stala více vyváženou. Toho lze dosáhnout hlavně u strojírenských a elektrotechnických výrobků, ale velký potenciál mají i zemědělské výrobky a potraviny. Protože restrukturalizace ruského průmyslu bude trvat ještě dlouhou dobu.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Literární prameny:

- [1] BENEŠ, Vlastislav. Zahraniční obchod. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 328 s. ISBN 80-247-0558-3.
- [2] CIHELKOVÁ, Eva. Mezinárodní ekonomie II. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. 258 s. ISBN 978-80-7400-054-6.
- [3] JUREČKA, Václav; JANOŠÍKOVÁ, Ivana. Makroekonomie. 1. vyd. Ostrava: VŠB – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 2005. 312 s. ISBN 80-248-0530-8.
- [4] KUNEŠOVÁ, Hana; CIHELKOVÁ, Eva. Světová ekonomika. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.
- [5] LEBIEDZIK, Marián; MAJEROVÁ, Ingrid. Světová ekonomika. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2005. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.
- [6] PLCHOVÁ, Božena. Zahraniční ekonomické vztahy ČR. 3. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 154 s. ISBN 978-80-245-1285-3.
- [7] ROSEFIELD, Steven. The Russian Economy from Lenin to Putin. 1. vyd. UK: Blackwell Publishing Ltd., 2006. 260 s. ISBN 978-1-4051-1337-3.
- [8] SVATOŠ, Miroslav. Zahraniční obchod, teorie a praxe. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. 368 s. ISBN 978-80-247-2708-0.
- [9] VOŠTA, Milan. Změny v rozmístění světového hospodářství. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 156 s. ISBN 80-245-1105-3.
- [10] ŽÍDEK, Libor. Dějiny světového hospodářství. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 391 s. ISBN 978-80-7380-035-2.

Webové odkazy:

- [11] <http://www.miras.cz/seminarky/makroekonomie-07-platebni-balance.php>
- [12] <http://dumfinanci.cz/osobnosti/ze-zahranici/adam-smith>
- [13] <http://unstats.un.org/unsd/snaama/selectionbasicFast.asp>
- [14] http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2007_e/its07_world_trade_dev_e.htm
- [15] <http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce18>
- [16] <http://www.referaty.cz/referaty/referat.asp?id=2783&pageTitle=Zahranin%20obchod>
- [17] <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rusko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000580/>
- [18] <http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=704>

- [19] <http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=inflation-russia&lang=cz>
- [20] <http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=unemployment-russia&lang=cz>
- [21] <http://www.ruskodnes.cz/index.php?page=clanek&id=704>
- [22] http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm#database
- [23] <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramSeries.aspx?Language=E>
- [24] http://tonto.eia.doe.gov/dnav/pet/hist/mttim_nus-nrs_2a.htm
- [25] http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/Oil_exports.html
- [26] http://tonto.eia.doe.gov/country/country_energy_data.cfm?fips=RS
- [27] <http://www.infoplease.com/ipa/A0107909.html>
- [28] <http://www.users.globalnet.co.uk/~chegeo/>
- [29] http://www.russiansabroad.com/russian_history_246.html
- [30] <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/6006-06>
- [31] <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/6001-07>
- [32] http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm
- [33] <http://www.mpo.cz/dokument7894.html>
- [34] <http://www.mpo.cz/dokument38699.html>
- [35] http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=
- [36] <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/rusko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000580/>
- [37] <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rusko/strategie-rf-1-vychozi-situace/1000580>
- [38] http://www.gks.ru/wps/portal/!ut/p/.cmd/cs/.ce/7_0_A/.s/7_0_3SA/_th/J_0_9D/_s.7_0_A/7_0_2BD/_me/7_0_2BC-7_0_A/_s.7_0_A/7_0_3SA
- [39] http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-08.htm

Seznam zkratek

APEC	Asijsko – pacifická hospodářská společnost
CZK	Měnová zkratka pro českou korunu
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodě, předchůdkyně WTO
HDP	Hrubý domácí produkt
IMF	Mezinárodní měnový fond
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
SITC	Standardní mezinárodní obchodní klasifikace
SNS	Společenství nezávislých států
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
USA	Spojené státy americké
USD	Měnová zkratka pro americký dolar
WTO	Světová obchodní organizace

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že údaje o bakalářské práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé bakalářské práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. 5. 2009

.....

Pavla Patakiová

Adresa trvalého pobytu studenta:

L. Ševčíka 22, Ostrava – Hulváky

709 00